

est, ad limina beatorum apostolorum tendens, priusquam illo pervenisset, tactus infirmitate diem clausit ultimum. Perveniens namque ^a Lingonas circa horam diei tertiam, decima ipsius diei hora migravit ad Dominum, et crastino in ecclesia beatorum Geminorum martyrum honorifice sepultus est, non solum Angli genere qui plusquam octoginta numero in ejus fuerant comitatu, sed et illius loci accolis pro retardato tam reverendi senis desiderio, in lacrymas luctusque solutis. Neque enim facile quisquam lacrymas tenere potuit, videns comites ipsius partim patre amisso coeptum iter agere; partim mutata intentione qua Romam ire desiderarant, domum magis, qua hunc sepultum nuntiarent, reverti; partim ad tumbam defuncti inter eos quorum nec linguam noverant, pro in extingibili Patris affectu residere.

Erat autem quando obiit annorum septuaginta quatuor, presbyterii gradu functus annis quadraginta septem, abbatii officium ministrans annis triginta quinque, vel potius annis ^b quadraginta tribus, quia scilicet a primo tempore quo ^c Benedictus in honore beatissimi apostolorum principis suum coepit condere monasterium, ipse illi comes individuus, cooperator et doctor regularis et monasticæ institutionis aderat. Cui ne prisca morem rigoris, vel ætatis, vel infirmitatis, vel itineris unquam minueret occasio; ex die quo de monasterio suo pro-

Afectus abiit usque ad diem quo defunctus est, id est, a pridie Nonas Junias usque ad septimum Kalendarum Octobrium diem, per dies cxiv, exceptis canonicis orationum horis, quotidie his Psalterium ex ordine decantare curavit; ^a etiam eum ad hoc per infirmitatem deveniret, ut equitare non valens feretro caballario veheretur, quotidie missa cantata salutaris hostiæ Deo munus offerret, excepto uno, quo Oceanum navigabat, et tribus ante exitum diebus.

Obiit autem ^d septimo Kalendarum Octobrium die, anno ab incarnatione Domini septingentesimo sexto decimo, feria sexta, post horam nonam, in pratis memoratæ civitatis: sepultus in crastinum ad austrum ejusdem civitatis milliario primo in monasterio ^e Geminorum astante ac psalmos resonante exercitu non parvo tam Anglorum vel cum eo advenerant, quam monasterii ejusdem vel civitatis incolarum. Sunt autem Gemini martyres in quorum monasterio et ecclesia conditus est, ^f Speusippus, Eleusippus, Meleusippus, qui uno partu matris editi, eadem Ecclesiæ fide renati, simul cum avia sua Leonilla, dignam loco illi sui martyrii relinquere memoriam, qui piam etiam nobis indignis et nostro parenti opem suæ intercessionis et protectionis impendant.

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

^a Annis tribus.

^a Etiam tunc.

VARIORUM NOTÆ.

^a *Lingonas*. Hodie *Langres*, sedes episcopalis Lugdunensi archiepiscopatu in Gallia subjecta.

^b *Quadraginta tribus*. Sic recte legitur in Martyrologio Bened. Anglic. ex quo corrigenda Parisiensis editio hujus Historiæ, in qua *annis tribus* reperitur. MABILL.

^c *Benedictus*. Hujus corpus magno coemptum pretio Adilwaldus Wintoniensis episcopus, mortuus anno 984, Thorneiam transtulit. Gul. Malms. de Pont. iv.

^d *vii Kal. Oct.* Ipso die inscriptus est Benedictina Fastis. Bede in Hist. lib. v, cap. 22, persuasionem Pictis factam *de catholico Paschate et tonsura* tribuit Ceolfrido, ejusdemque elegantem ac prolixam epistolam ea de re ad Naitonum regem scriptam refert.

^c *Reliquiæ ossium*, inquit Willelmus Malmesburie monachus in lib. iii de Regib. Angl., cap. 3, *posterioribus annis ad monasterium*, scilicet Wiremuthense, *deinde, Danicæ vastationis tempore, Glasconiam portatæ sunt*. MABILL.

^e *Geminorum*. Illud monasterium nunc est prioratus conventualis Canonicorum Regularium ord. S. August., sesquimillari Gallico a Lingonum civitate. Hinc reliquiæ ossium Ceolfridi posterioribus annis ad monasterium Wiremuthense, deinde, Danicæ vastationis tempore, Glastoniam advectæ sunt. Malms. de Reg. iii, 3.

^f *Speusippus*. Hi patiebantur martyrium tempore Aureliani imperatoris, die decimo septimo Januarii.

VITA PROSAICA SANCTI CUTHBERTI

EPISCOPI LINDISFARNENSIS,

Auctore Venerabili BEDÆ fere æquali.

[Textus ex Smith, Historia Eccles. Angl.; notæ ex Mabillon. Acta SS. ord. S. Bened. et Smith.]

OBSERVATIONES PRÆVIÆ MABILLONII.

1. Binam vitam S. Cuthberti seu *Cuberhi* vitam, aliam soluta, aliam stricta oratione ^a a Bedæ scriptam, prout ipse tum in utriusque Vitæ Præfatione, tum in lib. iv Hist., cap. 28, tum denique in Indice Operum suorum testatur. Prosaicam, utpote magis inte-

gram et accuratius conditam et comprobatam, præferimus metricæ, quæ tamen prior scripta est. Tertiam Cuthberti vitam anno circa 700 quatuor libris edidit monachus Lindisfarnensis anonymus Cuthberti æqualis, gravis quidem auctor; vulgaruntque primi in suo Martio socii Bollandiani: nos singularia duntaxat excerptantes, in notulas referemus. Præ-

^a Illam vitam carmine descriptam in tertia parte Bedæ Operum, sectione tertia, hujus tomi col. 575 require.

ter hos auciores, *Turgottus*, primum quidem Prior monasterii Dunelmensis ord. S. Bened., dein Sancti Andreeanus in Scotia episcopus, sub finem sæculi XI gesta S. Cuthberti retulit in Historiam suam Dunelmensem, quam Simeon monachus itidem Dunelmensis ac præceptor paulo post in libros quatuor et in capitula distinxit, eamque suo nomine incrispsit: at Joannes Seldenus in Præfatione ad editionem Scriptorum decem Historiæ Anglicanæ genuino vindicavit auctori.

2. S. Cuthberti memoria celebratur in antiquis Bedæ, Usuardi, Wandalberti, Adonis, Hrabani et Notkeri Martyrologiis: nec solum Northumbriæ regnum, sed universam Britanniam insulam, adeoque omnem Ecclesiam suo splendore illustravit. Ituc speciat id quod Alcuinus in Epigrammate 478 canit in hunc modum:

Magnus et ipse Pater, præsul pastorque, sacerdos
Cuthbertus, vestræ Jan decus Ecclesiæ;
Quanta piis precibus Domino donante peregit,
Non opus est nostris dicere versiculis:
Dum prius herois præclarus Beda magister
Versibus explicuit indita gesta Patris.
Laudibus ac celebrat quævis tota Britannia crebris,
Et precibus cogitat se auxiliare piis.

hic festus ejus dies non tantum in Britannia Ecclesiis antiquitus celeberrimus fuit, verum etiam in aliis regnis ac provinciis, maxime in Gallia XIII *Kalend. Aprilis*. Quippe in libro Sacramentorum, jussu Ratoldi abbatis Corbeiensis ante annum 980 scripto, habetur peculiare S. Cuthberti officium, præfatio propria, et benedictio episcopalis, quæ solemnioribus dumtaxat diebus adhiberi solebat. In Collecta seu Oratione prima S. Cuthbertus martyr appellatur. *Sanctus et gloriosus Cuthbertus martyr mirabilis atque potens anachorita, cujus in opere gaudet Dominus, inter ceteros optimus et fortissimus protector, in Deo memento nostri semper in conspectu Domini, præsta hic auxilium et in æterna sæcula.* Deinde sequuntur *Oratio super oblata et Præfatio, postremo Benedictio*, quam hic commemorare juvat. *Domine, Deus omnium gratiarum, respicere dignare omnem hunc populum tuum, qui in honore tuo divinis famulatur obsequiis, et quidquid sancto martyri tuo Cuthberto hodierna die profuit ad beatitudinem, prosit huic Ecclesie ad exemplum. Amen. Ut ipso intercedente sit in eis fides recta, imitabilis forma, casta sobrietas, hospitalis charitas: spiritualis prudentia, alta sapientia; mens humilis, vita sublimis. Amen. Ut cum ante tremendum judicii diem in conspectu tuo astiterint, non damnandam, sed mitem ex ore tuo audiant absolutionis sententiam. Quod ipse præstare dignetur,* etc. Quibus in locis martyris nomen in stricta significatione pro confessore usurpatur.

3. Cuthbertus adolescens in *Mailros* Cœnobio ad Tinidam seu Tuvedam, regni Berniciorum, nunc hodiernæ Scotiæ fluvium in *Marchia* seu *Mersia*, monachum induit anno 654, ibique conversatus est ad annum usque 664 præpositi aliquandiu gerens officium: quod postea in *Lindisfarne* insula exercuit ad annum 676 quo in *Farne* eremiticam vitam exegit ad annum electionis suæ in episcopum 684. *Lindisfarne*nsis locus, quem *Insulam sacram*, Anglice *Holy-Island* ob sanctorum monachorum habitationem vocant, accedente ac recedente rheumate, inquit Beda lib. III Hist., cap. 3, *bis quotidie instar insulæ, maris circumluitur undis, et bis renudato littore contingit teriæ redditur*. *Lindisfarne* dicitur a *Lindo* fluvio, cui ab ora *Northumbriæ* obiecta est, *excurrente in mare, qui duorum pedum habens latitudinem non nisi cum recesserit mare videri potest*, ut refert *Turgottus* in lib. II Hist. Dunelm., cap. 5. Hinc ad septimum milliare Euro-Astrum versus *Farne* insula conspicitur, altissimo Oceano inclusa. Hic S. Cuthbertus diem supremum absolvit, illic sepulturam consecutus est.

4. Quam regulam tenuerit Cuthbertus, paucis in-

quirendum. Socii Bollandiani innuere videntur, S. Columbae abbatis Hiberniæ regulam in monasteriis a Cuthberto illustratis tum observatam fuisse: quod an ita sit, ex subjectis argumentis lector judicet. Columba abbas Scotus quoad coronam et Pascha Scotorum instituta sectabatur. *Hæc autem dissonantia Paschalis observantiæ*, inquit Beda lib. III, cap. 25, *vivente Aidano patienter ac omnibus tolerabatur. Defuncto Finano qui post illum fuit, cum Colmanus in episcopatu succederet et ipse missus a Scotia, gravior de observatione Paschæ, necnon et de aliis ecclesiasticæ vite disciplinis controversia nata est. In monasterio Streaneschalch, cui tunc Hilda abbatissa præfuit, synodus facta est anno 644 eodem auctore cap. in seq. Finito conflictu Colman videns spretam suam doctrinam sectamque esse despectam, assumptis his qui se sequi voluerunt, id est qui Pascha catholicum et tonsuram coronæ recipere volebant, Scotiam (id est Hiberniam) regressus est. Fratribus qui in Lindisfarne Ecclesia Scotis abeuntibus remanere maluerunt, præpositus est abbas jure vir reverendissimus ac mansuetissimus Eata, qui erat abbas in monasterio quod vocatur Mailros: quod aiunt Colmanum abiturum petiisse et impetrasse a rege Oswio, eo quod esset idem Eata unus de duodecim pueris Aidani, quos primo episcopatus sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo accepit. Eata Cuthberto tonsuram habitumque monasticum impertivit; tonsuram, inquam, non Scoticam, sed Petri in modum coronæ spinæ capiti Christi cingentis, teste anonymo monacho Lindisfarne. Bollandi continuatores suspicantur, anonymi textum hoc loco interpolatum esse. Conjecturæ favere videtur Bedæ modo citati auctoritas, ex qua inferendum videtur, Scoticos usum in cœnobiiis Mailrosensi et Lindisfarne ad annum usque 654, quo celebrata est synodus, retentos fuisse. Porro Cuthbertus anno 651 in Mailrosensi tonsuram acceperat. Verum Eata abbas, Colmani licet discipulus, poterat, utpote Anglus, jam abdicasse Scoticos mores, et ad Romanos concessisse. Ut sit, saltem certum est, Cuthbertum post synodum prælaudatam Romanæ parti ac Benedictinæ regulæ adhæsisse. Certe, Beda testante in *Vite* prædicæ cap. 39, Cuthbertus morti proximus discipulos admonuisse fertur, *ut cum illis qui ab unitate catholici pacis vel Pascha non suo tempore celebrando, vel perverse vivendo aberant, nulla ipsis esset communio*. Et Anonymus in lib. III: *Vivens quoque ibi, inquit (nempe in Farne insula) secundum sanctam Scripturam, contemplativam vitam in actuali agens, et nobis regularem vitam primum componens constituit, quam usque hodie cum regula Benedicti observamus*. Scribebat porro anonymus *Alfrido rege pacifice tum regnante*, ex lib. III, num. 6, proinde ante annum 705, quo rex ipse decessit. Jam ergo ante annum 700 regula S. Benedicti a monachis Lindisfarne. huius servabatur: imo vivente ipso Cuthberto. *Meridianam enim quietem Cuthberto præposito actabant monachi illi, haud dubie ex præscripto Benedictinæ regulæ* in cap. 48: *Post Sextam surgentes a mensa pausent in lectis suis*. Et præpositi officium quod Boisilus ac Cuthbertus sub abbate exercuerunt ex ejusdem regulæ decreto in cap. 65 profectum videntur. Non enim facile reperias præpositum cum abbate in eodem monasterio, præterquam in illis monasteriis quæ Benedictinis institutis addicta erant. Denique Wilfridus, eximius regulæ Benedictinæ propagator, consentientibus etiam adversariis, postquam Scotos in prædicta synodo revicit, et ex *Northumbria* vi veritatis effugavit, sine dubio desertis Scotorum cœnobiiis regulam S. Benedicti imposuit. Quamquam non dubitamus, decreta quædam seu statuta, præter regulam S. Benedicti monachis Lindisfarne. huius præscripta fuisse.*

5. In nullam pene ecclesiarum, ait *Turgottus* in lib. II, cap. 17, *quas confessor beatus sive ante sive in tempore fugæ vel post, sui sacri corporis præsentia*

illustravit, ulla usque hodie feminis esse constat intrandi licentia. Causam ab auctore ibidem assignatam infra ad cap. 10 adnotabimus. Omnibus ergo et viris et feminis consentientibus, omne suis et in presenti et post futuris temporibus muliebri interdixit consortium, earumque ab ecclesiae suae ingressu penitus amovit introitum. Unde in insula sedis episcopalis ejus facta ecclesia, quæ lingua indigenarum Grenechiche, id est viridis ecclesia appellatur, eo quod in campi virentis plantis sita sit, jussit ut illo missas et

A verbum Dei audituræ mulieres convenirent, ne propius ecclesiae iniqua ipse cum monachis conversabatur unquam accederent. Quæ consuetudo usque hodie diligenter observatur, in tantum ut nisi metus hostilis vel concrematio loci compellat, nec in cæmeteria quidem ipsarum ecclesiarum, ubi ad tempus corpus ejus requieverat, mulieribus introire liceat. Hæc latius in libro Mirac. S. Cuthberti, cap. 8 et seqq., sæculo IV Bened. referenda.

Præfatio,

AD EADFRIDUM LINDISFARNENSEM EPISCOPUM.

Domino sancto ac beatissimo Patri ¹ Eadfrido episcopo, sed et omni congregationi fratrum, qui in Lindisfarnensi insula Christo deserviunt, Beda ² fidelis vester conservus, salutem.

Quia jussistis, dilectissimi, ³ ut in libro quem de Vita beatæ memoriæ Patris nostri Cudberti vestro rogatu composui, præfationem aliquam juxta morem in fronte præfigerem, per quam legentibus universis et vestræ desiderium voluntatis et obeditionis nostræ pariter assensio fraterna claresceret, placuit in capite præfationis et vobis qui nostis ad memoriam revocare, et eis qui ignorant hæc forte legentibus notum facere, quia nec sine certissima examinatione rerum gestarum aliquid de tanto viro scribere, nec tandem ea quæ scripseram, sine ⁴ subtilissima examinatione testium indubiorum passim transcribenda quibusdam dare præsumpsi. Quin potius primo diligenter exordium, progressum et terminum gloriosissimæ conversationis ac vitæ illius ab his qui noverant investigans, quorum etiam nomina in ipso libro aliquoties ob indicium certum cognitæ veritatis apponenda judicavi, sic demum ad schedulas manum mittere incipio. At digesto opusculo, sed adhuc retento in schedulis, frequenter et reverentissimo fratri nostro ⁵ Herefrido presbytero huc adventanti, et aliis qui diutius cum viro Dei conversati vitam illius optime noverant, quæ scripsi legenda atque ex tempore retractanda præstiti, ac nonnulla ad arbitrium eorum, prout videbantur, sedulus emendavi sicque omnibus scrupulorum ambagibus ad purum ablatis, certam veritatis indaginem simplicibus explicitam ⁶ sermonibus commendare membranulis, atque ad

B vestræ quoque fraternitatis præsentiam asportare curavi, quatenus vestræ auctoritatis judicio vel ⁷ emendarentur, vel probarentur vera esse quæ scripta sunt. Quod cum Domino ⁸ juvante patrarem, et coram senioribus ac doctoribus vestræ congregationis libellus biduo legeretur, ac solertissime per singula ad vestrum pensaretur examen: nullus omnimodis inventus est sermo qui mutari debuisset, sed cuncta quæ scripta erant communi consilio decernebantur ⁹ absque ulla dubietate legenda, et his qui religionis studio vellent ad transcribendum esse tradenda. Sed et alia multa nec ¹⁰ minora his quæ scripsimus, præsentibus nobis adinvicem conferentes, de vita et virtutibus beati viri superintulistis, quæ prorsus ¹¹ memoriæ digna videbantur, si non deliberato ac perfecto operi nova interserere vel superadjicere minus congruum atque indecorum esse constaret.

Dehinc admonendam vestræ almitatis ¹² coronam ratus sum, ut sicut ipse munus obedientiæ meæ, quod jubere estis dignati, promptus solvere non distuli, ita vos quoque ad reddendum mihi vestræ intercessionis præmium pigri non sitis, sed cum eundem ¹³ libellum relegentes pia sanctissimi Patris memoria vestros animos ad desideria regni cælestis ardentius attollitis, pro mea quoque parvitate meminertis divinam exorare clementiam, quatenus et nunc pura mente desiderare, et in futuro perfecta beatitudine merear videre bona Domini in terra viventium; sed et me defuncto pro redemptione animæ meæ ¹⁴ quasi familiaris et vernaculi vestri orare, et missas facere, et nomen meum inter vestra scribere

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ Edfrido.

² Fidelis conservus.

³ Ut libro.

⁴ Subtili examinatione.

⁵ Emendarentur falsa.

⁶ Adjuvante.

⁷ Absque ulla ambiguitate.

⁸ Minorum quam scripsimus.

⁹ Memoria digna.

¹⁰ Librum.

¹¹ Quasi pro familiaris.

VARIORUM NOTÆ.

¹ Eadfrido. Ecclesiam hic Lindisfarn. rexit ab an. D 698 ad an. 720; scripsitque ad usum sancti Cudberti celeberrimum illum Evangeliorum Codicem qui in bibliotheca Cottoniana hodie servatur. Oratorium etiam Anachoreseos Farnensis vetustate dissolutum tempore Felgeldi restauravit. Ad hunc Alhelmus abbas Malms. epistolam scripsit, quæ exstat

Ep. Hib. Syll. n. 13. SMITH.

² Herefrido. Ille fuit familiaris sancti Cudberti presbyter, et abbas monasterii Lindisfarnensis. SMITH.

³ Coronam. Sic olim episcopos compellabant. Lege Salmasium, in Lib. de Coma, ubi nomine coronæ non coronam (ut aiunt) clericalem, sed dignitatem episcopalem exprimi censet. MADILL.

dignemini. ¹ Nam et tu, sanctissime antistes, hoc te a mihi promissis jam retines, in cuius etiam testimonium futuræ conscriptionis religioso fratri vestro ² Gudfrido mansionario præcepisti, ut in albo vestræ sanctæ congregationis meum nunc quoque nomen apponeret. Sciat autem sanctitas vestra quia vitam ejusdem Deo dilecti Patris nostri, quam vobis prosa editam dedi aliquanto quidem brevius, sed eodem tamen ordine, rogantibus quibusdam e nostris fratri-

¹ Nam et cum, sanctissime.

² Prout Deus.

³ Orantem pro nobis beatitudinem vestram. Orante

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

ergo pro nobis beatitudine vestra.

⁴ Custodire vos.

VARIORUM NOTÆ.

^a Gudfrido. Qui postea monasterio Lindisfarnensi abbas jure præfuit, v, 1. SMITH.

LIBER DE VITA ET MIRACULIS SANCTI CUTHBERTI,

LINDISFARNENSIS EPISCOPI.

CAPUT PRIMUM.—*Quomodo puer Dei Cudberctus Billius, qui ætate major perfecte jam cogniturus erat per infantem sicut prædicto ¹ episcopatu admonitus.*

Principimur nobis scribendi de Vita beati Cudbercti Jeremias propheta consecrat, qui anachoreticæ perfectionis statum glorificans ait: *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua; sedebit solitarius et tacebit, quia levabit se super se.* Hujus namque boni dulcedine accensus vir Domini Cudberctus, ab ineunte adolescentia jugo monachicæ institutionis collum ² subdidit; et ubi opportunitas juvit, arrepta etiam conversatione anachoretica, non paucis temporibus solitarius sedere, atque ob suavitatem divinæ contemplationis ab humanis tacere delectabatur alloquiis. Sed ut hæc in majore ætate posset, superna illum gratia ³ ad viam veritatis paulatim a primis jam pueritiæ incitaverat ⁴ annis, siquidem usque ad octavum ætatis annum, qui post infantiam pueritiæ primus est, solis parvulorum ludis et lasciviæ mentem dare noverat, ita ut illud beati Samuelis tunc de ipso posset testimonium dici: *Porro Cudberctus necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini.* Quod in præconium laudis dictum est pueritiæ

illius, qui ætate major perfecte jam cogniturus erat Dominum, ac sermonem Domini revelata cordis aure percepturus. Oblectabatur ergo, ut diximus, jocis et vagitibus, et juxta quod ætatis ordo posebat, parvulorum conventiculis interesse cupiebat, ludentibus colludere desiderabat: et quia agilis natura atque acutus erat ingenio, contententibus ludo sæpius prævalere conueverat, adeo ut fessis nonnunquam ceteris, ille indefessus adhuc, ⁵ si qui ultra secum vellet certare, quasi victor lætabundus inquireret. Sive enim saltu, sive cursu, sive luctatu, seu quolibet alio membrorum sinuamine se exerceret, ille omnes æquæ vos et nonnullos etiam majores a se gloriabatur esse superatos. Cum enim esset parvulus, ut parvulus sapiebat, ut parvulus cogitabat; qui postmodum factus vir, plenissime ea quæ parvuli erant deposuit.

Et quidem divina dispensatio primitus elationem animi puerilis ⁶ digno pædagogo compescere dignata est. Nam sicut beatæ memoriæ ⁷ Trumvine episcopus ab ipso Cudbercto sibi dictum perhibebat, dum quadam die solito luctamini in campo quadam non mo-

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ Episcopatu.

² Subdit.

³ Ad vitam.

⁵ Si quis ultra secum vellet.

⁶ Digno se.

VARIORUM NOTÆ.

^a Annis. Nihil hic de patria et parentibus sancti Cuthberti. Patriam infra, in cap. 4, indicabimus; parentes ejus ignobiles fuisse satis apparet ex opinionis ministerio, quod vir sanctus exercuisse eodem loci dicitur. MABILL.

^b Trumvine. Consecratus episcopus Pictorum an. 684, iv, 42. Sancto Cudbercto suavitatem episcopatum suscipere, iv, 28. Ecgfrido quoque victo, de terra sua Picti eum pellunt, iv, 26. SMITH.—Anonymus, lib. i: Primum quidem ponimus, quod in prima ætate accidisse relatu multorum didicimus, ex qui-

bus est sanctæ memoriæ episcopus Tuma, qui spiritalem Dei electionem prædestinatam a sancto Cuthberto audiens didicit; et presbyter nostræ Ecclesiæ Elias. Sanctum Trumvinum Pictorum Australium episcopum Tabulis Benedictinis inscribunt v Idus Febr. At Bollandus die insequenti reponit ejus elogium, mortemque anno circa 700 consignat. De sancti Trumvini reliquiarum inventionem lege Willhelmum Malmesb., lib. iii de Pontif. Angl. De eo iterum infra, cap. 24, et apud Bedam, lib. iv Hist., cap. 26. MABILL.

dica puerorum turba insisteret, interesset et ipse, et sicut ludentium levitas solet, contra congruam naturæ statum variis flexibus membra plerique siouarent, repente unus de parvulis, triennis ferme, ut videbatur, accurrit ad eum, et quasi senili constantia cœpit hortari, ne jocos et otio indulgeret, sed stabilitati potius mentem simul et membra subjugaret. Quo monita spernente, luget ille corruens in terram, et faciem lacrymis rigans. Accurrunt consolaturi cæteri, sed ille perstat in fleibus. Interrogant quid haberet repentinam, unde tantis afficeretur lamentis. At ille tandem exclamans, consolanti se Cudberto: « Quid, inquit, hæc, sanctissime antistes et presbyter Cudberte, et naturæ et gradui tuo contraria geris? Ludere te inter parvulos non decet, quem Dominus etiam majoribus nato magistrum virtutis consecravit. » Audiens hæc bonæ indolis puer, fixa intentione suscepti, mœstumque infantem piis demulcens blanditiis, relicta continuo ludendi vanitate, domum rediit, ac stabilior jam ex illo tempore animoque adolescentior existere cœpit; illo nimirum Spiritu interius ejus præcordia docente, qui per os infantis extrinsecus ejus auribus insonuit. Nec mirandum cuiquam parvuli lasciviam per parvulum potuisse Domino agente cohiberi, qui ad prohibendam Prophetæ¹ insipientiam in ore subjugalis muti rationalia verba, cum voluit, edidit, in cuius laude veraciter dictum est: *Quia ex ore infantium et lactentium perficisti laudem.*

CAP. II. *Quomodo genu dolente claudus effectus sit, et angelo² medicante sanatus.*

Verum quia omni habenti dabitur et abundabit, id est, habenti propositum amoremque virtutum, harum copia superno munere donabitur, quoniam puer Domini Cudbertus³ quæ per hominem accepit hortamenta, sedulo corde retinebat, etiam angelico visu et affatu confortari promeruit. Nam subito dolore genu correptum illius acri cœpit tumore grossescere, ita ut nervis in poplite contractis pedem primo a terra suspensum claudicans portaret, dehinc ingravescente molestia omni privaretur incessu. Qui die quadam deportatus foras a ministris atque sub divo recumbens, vidit repente venientem de longe equitem albis indutum vestimentis et honorabilem vultu, sed et equum⁴ cui sedebat incomparandi decoris. Qui cum adveniens mansuetus illum salutaret alloquio, addidit quasi per jocum inquirere, si aliquid tali hospiti præbere vellet obsequium. At ille: « Jam, inquit, promptissime cuperem tuis astare devotus obsequiis, si non, exigentibus culpis, hujus languoris

A compede retinerer. Diu namque est quod molestia genu tumentis oppressus, nulla cujlibet medicorum industria possum sanari. » Qui desiliens equo ac genu languidum diligentius considerans: « Coque, inquit, triticeam in lacte farinam, et hæc confectione calida tumorem superungue, et sanaberis. » Et his dictis ascendens equum abiit. Ille jussis obtemporans post dies paucos sanatus est, agnovitque angelum fuisse qui hæc sibi monita dedisset, mittente illo qui quondam Raphaelem archangelum ad sanandos Tebizæ visus destinare dignatus est. Quod si cui videtur incredibile angelum in equo apparuisse, legat historiam Machabæorum, in qua angeli in equis, et ad Judæ Machabæi et ad ipsius templi defensionem advenisse memorantur.

B CAP. III. *Quomodo ventis oratione mutatis, rates Oceano delapsas revocavit ad litus.*

Ab hoc autem tempore devotus Domino puer, sicut ipse postea familiaribus suis attestari solebat, sæpe in angustiis se vallantibus orans ad Dominum, angelica meruit opitulatione defendi, necnon etiam pro aliis in periculo constitutis, quia benigna pietate supplicabat exaudiebatur ab illo qui clamantem pauperem exaudire et ex omnibus tribulationibus ejus consuevit eripere. Est denique monasterium non longe ab ostio⁵ Tini fluminis ad Meridiem situm, tunc quidem virorum, nunc autem mutato ut solet per tempora rerum statu, virginum Christo servientium nobili examine pollens. Qui, videlicet, famuli Christi dum ligna monasterii usibus apta, per memorati alveum fluminis de longe ratibus veherent, jamque e regione ejusdem monasterii vehendo⁷ devenirent, ac rates ad terram educere conarentur, ecce subito ventus ab occasu⁸ tempestivus assurgens abripuit rates, atque ab ostio fluminis trahere cœpit. Quod videntes e monasterio fratres, emissis fluvio naviculis eos qui in ratibus laborabant adjuvare nitabantur, sed vi fluminis ac ventorum violentia superati, nequaquam⁹ valebant. Unde facta desperatione humani adjutorii fugerunt ad divinum. Egressi namque de monasterio, et labentibus in Oceanum ratibus collecti in¹⁰ proxima obice flectebant genua, supplicantes Domino pro his quos in tantum mortis discrimen jamjamque irruere cernebant. Sed provisione divina quamvis diu precantium vota sunt dilata, ut, videlicet, quanta esset in Cudberto virtus precandi patesceret. Stabat enim in altera amnis ripa vulgaris turba non modica, in qua stabat et ipse. Quæ cum aspectantibus cum tristitia monachis raptas porro per mare cerneret rates, adeo ut quasi quinque aves

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ *Insipientiam ore.*

² *Medicante sine mora sanatus.*

³ *Qui per hominem.*

⁴ *Cui insidebat.*

⁵ *De Oceano in Oceanum.*

⁶ *Qua benigna.*

⁷ *Advenirent.*

⁸ *Intempestivus.*

⁹ *Emissis in fluvium.*

¹⁰ *Velabant.*

¹¹ *Proxima abice.*

VARIORUM NOTÆ.

⁵ *Tini.* Hic intelligendus Tinnus hodiernæ Scotiæ in provincia Laudoniæ amnis, ad quem situm erat

celebre monasterium Tiningham: non vero Tina hodiernæ Northumbrizæ fluvius. *Sunt.*

parvulæ, ¹ quinque enim rates undis insidentes apparerent, cœpit irridere vitam conversationis eorum, quasi merito talia paterentur, qui communia mortaliū jura spernentes, nova et ignota darent statuta vivendi. Prohibuit Cudbertus probra deridentium : « Quid agitis, iniquens, fratres, maledicentes his quos in lethum jam trahi videtis? nonne melius esset et humanius Dominum pro eorum salute ² precari quam de illorum gaudere periculis? » At illi rustico, et animo et ore stomachantes adversus eum : « Nullus, inquit, hominum pro eis roget, nullius eorum misereatur Deus, et qui veteres culturas hominibus tulere, et ³ novæ qualiter observari debeant nemo novit. » Quo accepto responso, ipse oraturus Dominum genua flexit, caput in terram declinavit, statimque retorta vis ventorum, rates cum his qui ducebant gaudentibus integras ad terram ejecit, et juxta ipsum monasterium in loco opportuno deposuit. Videntes autem rustici erubuerunt de sua infidelitate, fidem vero venerabilis Cudberti ⁴ et tunc laude digna prædicabant, et deinceps prædicare nullatenus cessabant. Adeo ut frater quidam nostri monasterii probatissimus, cujus ipse hæc relatione didici, sese hæc ab uno ipsorum rusticæ simplicitatis viro, et simulandi prorsus ignaro coram multis sæpe assistentibus audisse narraverit.

CAP. IV. *Quomodo cum pastoribus positus animam sancti A'duni episcopi ad cælum ferri ab angelis aspexit.*

At ubi gubernatrix vitæ fidelium gratia Christi voluit famulum suum arctioris propositi subire virtutem, altioris præmii gloriam promereri, contigit eum ⁵ remotis ⁶ in montibus commissorum sibi pecorum agere custodiam. Qui dum nocte quadam, dormientibus sociis, ipse juxta morem pervigil in oratione duraret, vidit subito fuscum de cælo lumen medias longæ noctis interrupisse tenebras. In quo cælestium choros agminum terram petisse, nec mora, ⁷ sumpta secum anima charitatis eximix, cælestem rediisse ad patriam. Compunctus est multum hoc visu Deo dilectus adolescens, ad subeundam gratiam exercitii spiritalis, ac promerendæ inter magnificos viros vitæ felicitatisque perennis confestim Deo laudes, gratia-

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

- ¹ *Quinque enim rates insidentes.*
- ² *Deprecari.*
- ³ *Novus qualiter observare.*
- ⁴ *Extunc laude.*
- ⁵ *Aidani Lindisfarnensis.*

rumque referens actiones, sed et socios ad laudandum Dominum fraterna exhortatione provocans : « Heu, miseri, inquit, qui somno et inertix dediti, non meremur semper vigilantium ministrorum Christi cernere lucem. En ipse cum modico noctis tempore pervigil orarem tanta Dei magnalia conspexi. Aperta est janua cæli, et ⁸ inductus illuc angelico comitatu spiritus cujusdam sancti, qui nunc nobis in infima caligine versantibus, supernæ mansionis gloriam ac regem illius Christum perpetuo beatus intuetur. Et quidem hunc vel episcopum quemlibet sanctum, vel eximium de fidelium numero virum fuisse existimo, quem tantæ splendore lucis, tot ducentium choris angelorum cælis allatum vidi. » Hæc dicens vir Domini Cuthbertus, non parum e rda pastorum ad reverentiam divinæ laudationis accendit. Agnovitque mane facti antistitem Lindisfarnensis Ecclesiæ Aidanum, magnæ utique virtutis virum, per id temporis quo viderat raptum de corpore cælestia regna petisse, ac ⁹ statim commendans suis pecora quæ pascebat dominis, monasterium petere decrevit.

CAP. V. *Quomodo iter faciens cibos Domino procurante percepit.*

Cumque novum vitæ continentioris ingressum sedulo jam corde meditaretur, adfuit gratia superna quæ animum ejus ¹⁰ arctius suo in proposito firmaret ac manifestis edoceret indicis, quia quæribus regnum Dei et justitiam ejus, et ea quæ ad victum corporis pertinent beneficio divinæ promissionis adjiciuntur. Quadam namque die dum iter solus ageret, divertit hora tertia in villam quam eminus positam forte reperit. Intravitque domum cujusdam religiosæ matris familias, paululum ibidem quiescere desiderans, et jumento potius cui ¹¹ sedebat, quam sibi alimentum poscere curans; erat enim tempus incipientis brumæ. Suscepit ergo eum mulier benigne, rogavitque sollicite ut prandium parare atque illum reficere liceret. Negavit vir Domini : « Non possum, inquit, adhuc manducare, quia dies jejunii est, » erat namque sexta Sabbati qua plerique fidelium ob reverentiam Dominicæ passionis usque ad nonam ¹² horam solent protelare jejunium. Perstitit in rogando mulier, hospitalitatis studio

- D ⁶ *Remotis montibus.*
- ⁷ *Rapta secum.*
- ⁸ *Inductus illic.*
- ⁹ *Arctius in proposito.*
- ¹⁰ *Insidabat.*

VARIORUM NOTÆ.

¹ *In montibus.* Nempe juxta fluvium Leder, ut scribit Sim. Dun., p. 2. Qui Scotiæ fluvius hodie *Lauder* dicitur in Tvidi amnem fluens. Hinc intellige Cudbertum in orientali hodiernæ Scotiæ regione natum esse. SMITH.

² *Statim.* An. sc. 651, quo Ædan episcopus obiit, III, 14, monasterium petiit. Sed quo anno sanctus Cudbertus natus sit, inventu difficilium est; sed forsitan circa tempus, quo Ædan ad Anglos episcopus ordinandus venit, circa an. videlicet 635, III, 3. SMITH. « Anno dominicæ Inc. 651, inquit Simeon, vel potius Turgottus, in lib. 1 Hist. Dunelm., cap. 5, quo pontifex Aidanus ad cælestia transiit, juvenis ille sau-

ctissimus, Christo soli famulaturus, monasterium Mailrosense intravit, susceptus a reverentissimo abbate Eatha. » Porro Mailros Scotiæ hodiernæ locus, in ripa Tindi fluminis (vulgo *Tende*) positus dicitur apud Bedam in Hist. lib. IV, cap. 27. MABILL.

³ *Horam.* Beda, in Hist. lib. III, cap. 5, id laudis tribuit sancto Aidano, de quo supra, Lindisfarnensi episcopo, quod « ejus exemplis informati tempore illo religiosi quique viri ac feminæ consuetudinem fecerunt per totum annum excepta remissione Quinquagesimæ paschalis, quarta et sexta feria jejunium ad nonam usque horam protelare. » MABILL.

devota. ^a « Ecce, inquit, in itinere quo vadis, nullum viculum, nulla hominum habitacula reperies; et quidem longum restat iter, neque ante solis occubitum valet consummari. Unde precor antequam egrediaris accipias cibos, ne tota die jejunium sustinere, vel etiam procrastinare cogaris. » At ille, quamvis multum rogante femina, rogantis instantiam religionis amore devincens, jejunus diem duxit ad vesperum.

Cumque instante jam vespera cerneret se ^a iter quod proposuerat eodem die non posse finire, neque ulla in proximo hominum hospitia ubi manere posset adesse, ecce subito iter faciens vidit juxta pastorum tugoria, quæ æstate infirmiter posita tunc jam deserta patebant. Huc propter manendum ingrediens, equum in quo venerat alligavit ad parietem, collectumque femi fasciculum quem tecto ventus abstulerat edendum illi apposuit. Ipse orando horam ducere cœpit. At subito ^b inter psalmodiam vidit equum elato sursum capite lecta casæ carpentem ore, jomsumque trahentem, atque inter cadentia fena tecti involutum pariter decidere linteum; volensque dignoscere certius quid esset, finita oratione accessit, et invenit involutum linteo dimidium panis calidi et carnem, quæ ad unam sibi refectionem sufficere possent, laudemque decantans beneficiis cœlestibus: « Deo, inquit, ^c gratias ago, qui et mihi pro amore esui [^{f.} ejus] jejunanti, et meo comiti cœnam prævidere dignatus est. » Divisit ergo fragmen panis quod invenit, partemque ejus dimidium equo dedit, reliquam suo esui reservavit, atque ex illo jam die promptior factus est ad jejunandum, ^d quia nimirum intellexit ejus dono sibi refectionem procuratam in solitudine, qui quondam Eliam solitarium quia nullus hominum aderat qui ministraret, ^e ejusdemmodi cibo per volucres non paucò tempore pavit; cujus oculi super timentes eum, sperantes autem in misericordia ejus, ut eripiat a morte animas eorum, et alat eos in fame. Hæc mihi religiosus nostri monasterii quod est ad ostium Viuri fluminis ^f presbyter de nomine Inguald, qui nunc longæ gratiæ senectutis, magis corde mundo cœlestia quam terrena carnalibus contemplatur aspe-

ctibus, ab ipso Cudbercto jam tunc episcopo se audisse perhibuit ^b.

CAP. VI. ⁷ *Quod ei testimonium venienti ad monasterium Boisil vir sanctus in spiritu prophetaverit.*

Interea venerabilis Domini servus relictis sæculi rebus monasterialem properat subire disciplinam, utpote cœlesti visione ad appetenda perpetuæ gaudia beatitudinis incitatus, ad tolerandam pro Domino esuriam sitimque temporalem epulis invitatus cœlestibus. Et quidem Lindisfarnensem Ecclesiam multos habere sanctos viros quorum doctrina et exemplis instrui posset noverat, sed fama præventus Boisili sublimium virtutum monachi et sacerdotis ^g Mailros petere maluit. Casuque contigit ut cum illo proveniens equo desilisset, ingressurusque ad orandum ^B ecclesiam, ipsum pariter equum, et hastam quam tenebat manu ministro dedisset, necdum enim habitum deposuerat sæcularem, Boisilus ipse præforibus monasterii consistens, prior illum videret. Prævidens in spiritu quantus conversatione esset futurus quem cernebat, hoc unum dixit astantibus: « Ecce servus Dei, » imitatus illum qui venientem ad se ^h Nathanael intuitus, *Ecce, inquit, ⁱ vir Israelita, in quo dolus non est;* sicut religiosus ac veteranus Dei famulus, et presbyter ^d Sigfridus solet attestari, qui eidem Boisilo hæc dicenti inter alios adstabat, tunc in ipso monasterio adolescens primis adhuc monachicæ vitæ rudimentis institutus, nunc in nostro, id est Gyrvensi monasterio perfectum in Christo agens virum, et inter agra spiritus extremi suspiria lætæ vitæ alterius sitiens introitum. Nec plura loquens Boisilus pervenientem mox ad se Cudberctum benigne suscepit, causamque sui itineris exponentem, quia videlicet monasterium sæculo prætulisset, ¹⁰ benignus secum retinuit. Erat enim præpositus ejusdem monasterii.

Et post dies paucos adveniente viro beatæ recordationis Eata, tunc presbytero et abbate monasterii ipsius, postea Lindisfarnensis Ecclesiæ, simul et ejusdem loci antistite, indicavit ei de Cudbercto, et quia boni propositi animum gereret exposuit, obtinuitque apud eum ut accepta tonsura ^g fratrum consortio jungereur. ¹¹ Quod ingressus monasterium

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ *Ecce, inquiens, itinere.*

² *Inter psallendum.*

³ *Gratias, qui.*

⁴ *Qui nimirum.*

⁵ *Ejusmodi.*

⁶ *Presbyteri.*

⁷ *Quale ei testimonium .. quomodo ei...*

⁸ *Nathanael intuitus.*

⁹ *Vere Israelita.*

¹⁰ *Benignus sibi retinuit.*

¹¹ *Et ingressus.*

VARIORUM NOTÆ.

^a *Iter.* Apud Anonymum locus declaratur lib. 1: « Pergente namque eo ab Austro ad flumen quod Wir nominatur, in eo loco ubi Leunkester dicitur, et transvadato eo, ad habitacula vernalia et æstivalia, propter imbrem et tempestatem reversus est. » MABILL.

^b *Anonymus miracula compendio pers ringens hæc addit in fine lib. 1: « Omitto quomodo in castris contra hostem cum exercitu sedens, ibique habens stipendia parva, tamen omne spatium abundanter vivens divine auctus est, sicut Daniel et tres pueri cibo regali non contenti, servili tamen, et eo parvissimo, mire saginati sunt. Nec non prætereo quomodo animam præfecti in obitu suo ad cœlum elevari vidit. » Quæ a Beda reticentur. MABILL.*

^c *Mailros.* De hoc monasterio vide IV, 27. SMITH.

^d *Sigfridus.* Distingueudus Sigfridus iste a Sigfrido abbate Wiremuthensi et Gyrvensi, quem an. 639 ex historia abb. Wir. et Gyrv. infra edita obisse constat. SMITH.

^e *Tonsuræ Petri formam in modum coronæ spinæ caput Christi cingentis, Domino adjuvante, susceperat,* inquit Anonymus initio lib. II. Certe Northumbrii catholicum Pascha et Romanam tonsuram anno 654, imò antea monachi Hripenses susceperant, teste Beda in lib. III Hlist. cap. 25. Hinc Cuthbertus moti proximus discipulos monet de fugiendis schismaticis. MABILL.

confestim æqualem cæteris fratribus vitæ regularis observantiam tenere, vel etiam arctioris disciplinæ studiis supergredi curabat, legendi videlicet, operandi, vigilandi, atque orandi solertior. Sed et juxta exemplum Samsonis fortissimi quondam Nazarei, ab omni quod inebriare potest sedulus abstinebat: non autem tantam escarum valebat subire continentiam, ut necessariis minus idoneus efficeretur operibus. Erat enim robustus corpore et integer viribus, et ad quæcunque volebat aptus exercitia laboris.

CAP. VII. *Quomodo, angelum hospitio suscipiens, dum pacem quærit ministrare terrenum, caelesti ab eodem remunerari meruerit.*

Cumque post aliquot annos regi Alchfrido placeret pro redemptione animæ suæ locum quemdam regni sui, qui vocatur Inhrypum ad construendum ibidem monasterium^a Eaton abbati^b donare, tollens idem abbas quosdam e fratribus secum, in quibus et Cudbertum, condidit ibi quod petebatur monasterium, atque ei-dem quibus antea Mailros institutis disciplinæ regularis imbuat. Ubi famulus Domini Cudbertus suscipiendorum officio præpositus hospitem, probandæ suæ gratia devotionis angelum Domini suo suscepisse fertur hospitio.^c Exiens etenim primo mane de interioribus monasterii ædibus ad hospitem cellulam, invenit inibi quemdam sedentem juvenem, quem hominem æstimans, solito mox humanitatis more suscepit. Nam lavandis manibus aquam dedit, pedes ipse abluit, linteo extersit, fovendos humiliter manibus suo in sinu composuit, atque ut horam diei tertiam etiam cibo reficiendus expectaret, rogavit, ne si jejunos iret fame pariter et frigore lassaretur hiberno. Putabat namque hominem nocturno itinere simul et flatibus defessum niveis, illo requiescendi gratia diluculo devertisse. Negavit ille, et se cito iterum, quia longius esset mansio ad quam properaret, respondit. At Cudbertus diu^d multum rogans, tandem adjuratione addita divini nominis, ad manendum coegit; statimque ut expletis horæ tertiæ^e precibus vescendi tempus aderat, apposuit mensam, sumendas obtulit escas, et « Obsecro te, inquit, frater, reficias, dum rediens panem calidum affero: spero enim quia

jam^f cocti sunt modo. » At ubi rediit, non invenit hospitem quem edentem reliquerat; explorat vestigia^g quo iret, sed nulla uspiam cernit, ^h recens autem nivis terram texerat, quæ facillime viantis iter proderet, et quo declinaret, monstraret. Stupefactus ergo vir Domini, et secum quærens de facto reposuit mensam in conclavi. Quod ingressus continuo obviam habuit miri odoris fragrantiam. Circumspiciens autem unde esset orta tanta odoris suavitas, vidit juxtaposites tres panes calidos insoliti candoris et gratiæ. Pavensque talia secum loquitur: « Cerno quod angelus Dei erat quem suscepisti, pascere, non pasci veniens. En panes attulistiⁱ quales terra gignere nequit. Nam et lilia candore, et rosas odore, et mella præcellant sapore. Unde constat quia non densa tellure orti, sed de paradiso voluptatis allati sunt. Nec mirum quod epulas in terris sumere respuerit humanas, qui^k æterno vitæ pane fruitur in cælis. » Itaque vir Domini de ostensa miraculi virtute compunctus, majorem ex eo virtutum operibus curam impendebat. Crescentibus autem virtutibus crevit et gratia celestis. Denique sæpius ex eo tempore angelos videre et alloqui, sed et esuriens cibis^l specialibus sibi a Domino præparatis meruit refici. Nam quia affabilis et jucundus moribus erat, plerumque dum ad exemplum vivendi præsentibus patrum præcedentium gesta referret, etiam quid sibi domi spiritalis superna pietas contulerit humiliter interserere solebat. Et aliquando autem velate quasi sub persona alterius id facere curabat. Quod tamen qui audire, quia de seipso dixerit intelligebant, juxta exemplum Magistri^m gentium, qui modo aperte suas virtutes replicat, modo sub prætextu alterius personæⁿ loquitur, « Scio hominem in Christo, ante annos quatuordecim raptum usque ad tertium^o cælum. »

CAP. VIII. *Quod salvato a languore^p Cudberto Boisil moriturus^q quæ essent ventura prædixerit.*

Interea quia fragilis^r est et more fratri volubilis omnis sæculi status, instante subito turbine præfatus abbas Eaton cum Cudberto et cæteris quos secum adduxerat fratribus domum^s repulsus est, et locus monasterii quod condiderat aliis ad incolen-

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

- ^a Eatæ... Eaton.
- ^b Exiens enim.
- ^c Multumque rogans.
- ^d Cocti sunt. At...
- ^e Qua iret.
- ^f Recentes autem nives... texerant, recens autem nivis.
- ^g Quale terra.
- ^h Æternæ vitæ.

- D ⁱ Speciali munere a Domino.
- ^m Gentium, qui modo sub prætextu.
- ⁿ Loquitur dicens.
- ^o Cælum, et cætera illius loci.
- ^p Quomodo sanato a languore.
- ^q Quæ ei erant ventura.
- ^r Amore freti.

VARIORUM NOTÆ

^a *Inhrypum.* Rippam, inquit Camdenus, Saxonice Hrippum, inter Uruu fluvium ac limitem septentrionalis et occidentalis ducatus Eboracensis et Skell fluvium locatum erat. De eo Beda non semel in Historia sua loquitur; in lib. III, cap. 25, ait Wilfrido donatum ab Alchfrido rege fuisse monasterium quadraginta familiarum in loco qui dicitur *In-Hrippum*, quem paulo ante eis qui Scotos sequebantur, in possessionem monasterii dederat. Istis annis tribus vixisse ac demum sepultus fuisse Wilfridus dicitur in lib. V, cap. 20. Mabill.

^b *Donare.* Ante an. 660. Smith.

^c *Tertiæ.* Ergone velatum erat tunc temporis ante horam tertiam sumere cibum? Certe concilium Carthaginense, cap. 12, convivium autem horam tertiam fieri cavet apud Burchardum lib. II, cap. 165. Mabill.

^d *Repulsus est.* De hac expulsiōne vide III, 25, et V, 20. S. Cudbertus igitur adhuc Scotorum Pascha observavit, eorumque tonsuram retinuit. Ideo enim cedebant, Wilfridoque locum dabant, quia suam, hinc est Scotorum, mutare consuetudinem noluerunt, III, 2, V, 19. Hinc Mabillonius in suis præviis ad Vitam S.

dum monachis ¹ datur. Nec memoratus athleta Christi mutatione locorum mutavit mentem ab arrepto semel proposito militiæ cœlestis. Verum diligentissime, juxta quod et ante facere consueverat, beati Boisilii dictis pariter auscultabat et actis. Quo tempore, sicut Herefridus familiaris ejus presbyter, et abbas quondam monasterii Lindisfarnensis ipsum referre solitum testatur, morbo pestilentiae quo tunc plurimi per Britanniam longe lateque deficiebant correptus est. At fratres monasterii illius totam, pro ejus vita et salute precantes, noctem duxere pervigilem. Omnes enim quasi hominis sancti necessariam sibi ejus adhuc in carne praesentiam rebantur. Quod dum ipsi mane quidam de illis indicaret, nam nesciente eo fecerant, respondens statim: « Et quid jaceo? inquit: ² neque enim putandum est, quia tot tantumque virorum preces Deus ³ despexerit: date baculum et caligas; ⁴ confestimque exurgens coepit tentare incessum, baculo inpitens, et crescente per dies virtute sanitatem quidem recepit, sed quia tumor qui in ⁵ femore ejus parebat, paulatim a superficie detumescens corporis ad viscerum interiora prolapsus est, toto pene vitae suae tempore aliquantulum interaneorum non cessabat sentire dolorem, videlicet, ut, juxta Apostolum, Virtus in infirmitate perficeretur.

Quem cum famulus Domini ⁶ Boisil a valetudine sanatum cerneret, ait: « Vides, frater, quia liberatus es a molestia qua laborabas, et dico tibi quod ea jam ultra tangendus non es, neque hoc moriturus in tempore; simulque moneo, ut quia me mors vicina praestolatur, discere a me aliquid quandiu docere valeam non omittas. Non enim plus quam septem dies sunt, quibus mihi ad docendum sanitas corporis, et linguae suppetat virtus. » Respondit Cudbertus, nihil haesitans de veritate dictorum illius: « Et quid, rogo, optimum mihi est legere, quod tamen una valeam consummare septimana? » At ille: « Joannem, inquit, evangelistam. » Est autem mihi codex ⁷ habens quaterniones septem, ⁸ quas

A singulis diebus ⁶ singulas possumus, Domino adjuvante, legendo, et quantum opus est inter nos conferendo percurrere. Factum est ut dixerat. Quam ideo lectionem tam citissime complere valebant, quia solum in ea fidei quae per dilectionem operatur simplicitatem, non autem quaestionum profunda tractabant. Completa ergo post septem dies lectione, memorato arreptus morbo vir Domini Boisil diem ⁷ pervenit ad ultimum, et hoc ⁷ magna exultatione transenso, ⁸ gaudia perpetuae lucis ⁴ intravit. Ferunt illum his septem diebus, omnia Cudberto quae ei futura restabant exposuisse: propheticus namque, ut dixi, et mirae sanctitatis erat homo. Denique praefatae acerbitatem pestilentiae triennio priusquam veniret Eatan abbati ⁹ suo praedixit fuisse futuram, nec se illa tollendum celavit: ipsum vero abbatem suum non ea moriturum, sed illo potius morbo quem dysenteriam medici appellant, veridico, ut rerum exitus docuit, sermone praemonuit. Sed et Cudberto inter alia, quia episcopus esset ordinandus insinuavit. Unde idem Cudbertus postmodum in secessu anachoreseos positus, dicere quidem nulli volebat quia episcopum eum praedixerit futurum: sed tamen visitantibus se aliquoties fratribus, solebat multo cum dolore protestari: Quia etiam si fieri possit, ut ¹⁰ in caute permodicam domunculam habens deliteam, ubi circumferentes me undique fluctus Oceani tumescentis, a cunctorum mortalium visu pariter et cogitatione recludant: nec sic quidem liberum me ab insidiis mundi fallentis aestimo, sed ibi quoque quia qualibet ex causa phylargyria ne tentans abripere possit vereor.

CAP. IX. *Quam sedulus erga ministerium verbi Cudbertus exstitit.*

Post ¹¹ obitum ergo dilecti Deo sacerdotis Boisilii memoratum praepositi officium Cudbertus suscepit, et per aliquot annos spiritali, ut sanctum decebat, exercens industria, ⁶ non solum ipsi monasterio regularis vitae monita, simul et exempla praeferebat, sed et vulgus circumpositum longe lateque a vita

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ Datus.

² Neque enim dubitandum.

³ Non despexerit.

⁴ Femore apparebat.

⁵ Quos.

⁶ Singulos.

⁷ Magna cum.

⁸ Ad gaudium.

⁹ Suo filio futuram.

¹⁰ Incaute.

¹¹ Obitum vero.

VARIORUM NOTÆ.

Cudberti observationibus apud Act. Ben. sec. II, p. 878, affirmans S. Cudbertum accepisse non Scoticam, sed Petri, errasse videtur, et e contra continuatores Bollandi recte suspicantur, textum anonymi qui vitam S. Cudberti scripsit, idem asserentem, eo loco interpolatum esse. SMITH.

^a Boisil. De hoc vide IV, 27, et V, 9. Ib.

^b In lib. Mirac. S. Cuthberti cap. ult. dicitur iste codex in ecclesia Dunelmensi asservari. MABILL.

^c Pervenit. Boisil obiit paulo post discessum Eatan suorumque a Hripensi monasterio, qui accidit circa an. 661, juxta Matt. Westm. Vide etiam notam de tempore donationis hujus monasterii ad Vilfridum, v. 19. Mabillonius in suo saeculo II et Bollandi continuatores 20 Martii Boisilum frustra aiunt defunctum an. 664. Quia cap. 9 post Boisilum S. Cudber-

ctus praepositi Mailrosensis officium suscepit, et per aliquot annos tenuit; sed hoc non potuit tenuisse per aliquot annos, si id suscepisset an. 664; enim ipso anno factus est Lindisfarnensis praepositus ab Eata qui idem monasterium abbatis jure tenuit. Vide cap. 16, et III, 26, et Flor. Wig. et Sim. Dun. p. 3, et IV, 27. SMITH.

^d Anno circa 664 et quidem v. Idus Septemb., quo die in Fastis Bened. celebratur. De eo agit etiam Beda in lib. IV Hist. cap. 27, ubi statuit monasterium Mailros in ripa Tuidi fluminis positum in Anglia Scotiaeque confiniis, cujus monasterii postea a Cisterciensibus devoluti vestigia quaedam supersunt, testante Davide camerario. MABILL.

^e Non solus. Totum fere caput vide exscriptum in IV, 27. SMITH.

stultæ consuetudinis ad cœlestium gaudiorum convertere curabat amorem. Nam et multi fidem quam habebant iniquis profanabant operibus; et aliqui etiam tempore mortalitatis, neglecto fidei quo imbuti erant sacramento, ad erraticam ^a idolatriæ medicamina concurrebant, quasi missam a Deo conditore plagam per incantationes vel ^b alligatoras, vel alia quælibet dæmoniæ artis arcana, cohibere valerent. Ad utrorumque ergo corrigendum errorem crebro ipse de monasterio egressus, aliquoties equo sedens, sed sapius pedibus incedens, circumpositas veniebat ad villas, et viam veritatis prædicabat errantibus, quod ipsum etiam Boisilus suo tempore facere consueverat. Erat quippe moris eo tempore populis Anglorum, ut veniente villam clerico vel presbytero cuncti ad ejus imperium verbum audituri confluerent, libenter ea quæ dicerentur audirent, libentiusque quæ audire et intelligere poterant operando sequerentur. Porro Cuthberto tanta erat docendi peritia, tantus amor persuadendi quæ cœperat, tale vultus angelici lumen, ut nullus præsentium latebras ei sui cordis celare præsumeret, omnes palam quæ gesserant confitendo proferrent, quia nimirum hæc eadem illum latere nullo modo putabant, et confessa dignis, ut imperabat, poenitiæ fructibus abstergerent. Solebat autem ea maxime loca peragrarè, illis prædicare in vinculis, qui in arduis, asperisque montibus procul positi aliis horrore erant ad visendum, et paupertate pariter ac rusticitate sua doctorum prohibebant accessum. Quos tamen ille pio libenter mancipatus labori tanta doctrinæ excolebat industria, ut de monasterio egrediens, sæpe hebdomada integra, al quando duabus vel tribus, nonnunquam etiam mense pleno domum non rediret, sed demoratus in montanis plebem rusticam verbo prædicationis simul et exemplo virtutis ad cœlestia vocaret.

CAP. X. *Quomodo animalia maris in quo pernox oraverat, ^a illi regresso præbuerint obsequium, et frater qui hæc videbat præ timore languescens, ejus sit oratione recreatus.*

Cum vero sanctus vir in eodem monasterio virtutibus signisque succresceret, fama operum ejus circumquaque crebresceret, erat sanctimonialis femina et mater ancillarum Christi nomine ^c Abbe, re-

gens monasterium ^a quod situm est in loco quem ^d Coludi urbem nuncupant, religione pariter et nobilitate cunctis honorabilis; namque erat soror uterina regis ^e Osvin. Hæc ad virum Dei mittens, rogavit ut se suumque monasterium gratia exhortationis invisere dignaretur. Nec negare potuit quod ab eo charitas ex ancillæ Dei corde poposcit. Venit igitur ad locum, diesque aliquot ibi permanens, viam justitiæ ^b quam prædicabat, omnibus actu pariter et sermone pandebat.

Qui cum more sibi solito quiescentibus noctu cæteris ad orationem solus exiret, et post longas intempestæ noctis vigiliis tandem instante hora communis synaxeos domum rediret; quadam nocte unus e fratribus ejusdem monasterii, cum egredientem illum silentio cerneret, clanculo secutus ejus vestigia, quo ire, quidve agere vellet dignoscere quærebatur. At ille egressus monasterio, sequente exploratore descendit ad mare cujus ripæ monasterium idem superpositum erat; ingressusque altitudinem maris, donec ad collum usque ac brachia unda tumens assurgeret, pervigiles undisonis in laudibus tenebras noctis exegit. Appropinquante autem diluculo ascendens in terram, denuo cœpit in littore flexis genibus orare. Quod dum ageret venere continuo duo de profundo maris quadrupedia, quæ vulgo lutræ vocantur. Hæc ante illum strata in arena, anhelitu suo pedes ejus fovere cœperunt, ac villosatagebant extergere; completoque ministerio, percepta ab eo benedictione, patrias sunt relapsa sub undas. ^c Ipse domum reversus, canonicos cum fratribus hymnus hora competente complevit. At frater qui cum de speculis præstolabatur, percussus pavore ingenti vix præ angustia premente domum nutante gressu pervenit; primoque mane accedens ad eum sese in terram stravit, veniam de reatu stulti ausus cum lacrymis flagitavit, nil dubitans illum nosse quid ipse noctu egerit quidve pateretur. Cui ille: « Quid, inquit, habes, frater? Quid fecisti? Num nostrum iter nocturnum lustrando explorare tentasti? Sed ea solum conditione tibi hoc indulgeo commissum, si promiseris te quæ vidisti nulli ante meum obitum esse dicturum. » In quo nimirum præcepto ejus secutus est exemplum,

D qui discipulis in monte suæ gloriæ majestatis ostendit.

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

^a Illi egresso.

^b Quod est in loco.

^c Osvini.

^d Quam precabatur.

^e Ipse quoque mox domum.

VARIORUM NOTÆ.

^a Idolatriæ. Sic scribebant mediæ ætatis scriptores, quanquam idololatriæ reponendum est. MABILL.

^b Alligatoras. Alligatoras sunt amuleta quædam ad arcendos morbos, quæ aut ad collum suspendebantur, aut circa alias corporis partes alligabantur. Vide plura in Glossario Dufresn., voce Ligaturæ. SMITH.

^c Abbe. De hac et Coludi urbe vide IV, 49.

^d Coludi. Turgottus, in lib. II, cap. 17, urbem Coltingham vocat. Urbs est hodiernæ Scotiæ in Marchia seu Mersia: quo in loco diversis tamen separatæ mansionibus, erant monachorum sanctimonialiumque congregationes, qui paulatim a regularis

disciplinæ statu defluentes, inhonesta invicem familiaritate decipiendi occasionem inimico præbuerunt.... Cuthbertus episcopali sublimatus cathedra, ne sui vel præsentis vel futuri quandoque tali exemplo Dei super se iram provocarent, omne ab eis seminarum separavit consortium. » Lege observationes prævias. De sancta Abbe abbatissa Coludensi lege Vitam sanctæ Ethildritæ ad ann. 679. Vixit aliquandiu Ethildrita in eodem monasterio, et sancto Cuthberto stolam ac manipulum donavisse dicitur in Vitæ propriæ cap. 9.

tendens, ait : *Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat.* Promittentem ergo quæ jusserat fratrem benedixit, pariterque culpam et noxam quam temerarius incurrebat abstersit; qui virtutem quam viderat ipso vivente silentio tegens, post obitum ejus plurimis indicare ^a curavit.

CAP. XI. *Quomodo nautis tempestate præclusis serenum mare ad certum diem prædixerit, et orando cibos impetraverit.*

Cœpit inter ista vir Dei etiam prophetiæ spiritu pollere, ventura prædicere, præsentibus absentia nuntiare. Quodam etenim tempore pergens de suo monasterio pro ^a necessitatis causa accidentis, ad terram Pictorum ^b quæ ^b Niduari vocatur navigando pervenit, comitantibus eum duobus e fratribus, quorum unus postea presbyterii functus officio virtutem miraculi quam ibidem vir Domini monstravit, multorum notitiæ patefecit. Venerunt autem illo post Natalis dominici diem, sperantes se, quia undarum simul et aurarum arridebat temperies, citius esse redituros; ideoque nec cibaria secum tulere, tanquam ocius reversuri. Sed longe aliter quam putabant evenit. Nam mox ut terram teligere, tempestas fera suborta est, quæ iter eis omne remeandi præcluderet. Cumque per dies aliquot ibidem inter famis et frigoris ^c pericula taberent, quo tamen tempore vir Dei non marcida luxu otia gerere, nec somnis vacare volebat inertibus, sed pernox in oratione perstare satagebat, aderat sacratissima dominicæ Apparitionis dies. Tum ille socios blando, ut ^d jucundus atque affabilis erat, sermone alloquitur: « Quid rogo tanta ignavia torpemus, et non ^e quacunque parte iter salutis inquirimus? En tellus nivibus, nebulis cœlum horrescit, aer flatibus adversis furit, fluctibus æquor; ipsi inopia delictimus, nec adest homo qui reficiat. Pulsemus ergo Dominum precibus, qui suo quondam populo maris Rubri viam aperuit, eumque in deserto mirabiliter pavit, orantes ut nostri quoque misereatur in periculis. Credo, si non nostra fides titubat, non vult nos hodierna die jejunos permanere, quam ipse per tot ac tanta suæ miracula majestatis illustrare curavit, precorque eamus alicubi quærentes quid nobis epularum in gaudium suæ festivitatis præstare dignetur. » Hæc dicens, eduxit eos sub ripam quo ipse noctu pervigil orare consueverat, ubi advenientes invenerunt tria frustra delphininæ carnis quasi humano ministerio secta et præparata ad cocturam;

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ *Necessitate causæ.*

² *Qui Niduari vocantur.*

³ *Pericula laterent.*

⁴ *Jucundus.*

⁵ *Quacunque iter.*

⁶ *Gratia confidendi et sperandi.*

flexisque genibus gratias egerunt Deo. Dixit autem Cudberctus : « Videtis, dilectissimi, quæ sit ^a gratia Dei confidenti et speranti in Domino. Ecce et cibaria famulis suis præparavit, et ternario quoque numero quot diebus hic residendum sit nobis ostendit. Sumite ergo munera quæ misit nobis Christus, et abeuntes reficiamus nos, maneamusque intrepidum, certissima enim nobis post triduum serenitas cœli et maris adveniet. » Factum est ut dixerat, manente triduo tempestate ^b pervalida, quarto demum die tranquillitas promissa secuta est, quæ illos secundis flatibus in patriam referret.

CAP. XII. *Quomodo iter faciens ab aquila ministra et viaticum percepturum se esse prædixerit, et perceperit.*

Quadam quoque die cum prædicaturus juxta consuetudinem suam populis de monasterio exiret, uno comite puero, jamque diu gradiendo fatigatis non parum adhuc restaret ^c itineris, quousque ad vicum quo tendebant pervenirent, ait ad puerum tentans eum : « Dic age, sodalis, ubi hodie refici disponas, an habeas aliquem in via ad quem divertere valeas hospitem? At ille respondens : Et hæc ipsa, inquit, mecum tacito in corde tractavi, quia nec viaticum ituri tulimus nobiscum, neque aliquem in itinere notum habemus qui nos suo recipere velit hospitio, et non parum adhuc itineris superest, quod jejuni sine molestia complere nequimus. » ^d Cui vir Dei : « Disce, inquit, filiole, fidem semper et spem habere in Domino, quia nunquam fame perit qui Deo fideliter servit. » Et aspectans sursum, vidensque aquilam in alto volantem : « Cernis, inquit, aquilam illam porro volantem? Etiam per hujus ministerium possibile est Domino nos hodie reficere. » Talia confabulantes agebant iter juxta fluvium quemdam, et ecce subito vident aquilam in ripa residentem, dixitque vir Dei : « Vides ubi nostra quam prædixi ministra residet? Curre, rogo, et quid nobis epularum Domino mittente attulerit inspicere et citius adfer. » Qui accurrens attulit piscem non modicum, quem illa inperde ^e fluvio prendiderat. At vir Dei : « Quid, inquit, fecisti, fili? Quare ministræ suam partem non dedisti? Seca citius medium, et illi partem quam nobis ministrando meretur remitte. » Fecit ut jusserat, ^f tulitque secum partem reliquam. Ubi tempus reficiendi aderat, diverterunt ad proximum vicum, et dato ad assandum pisciculo se pariter et ens ad quos intrabant gratissimo reficiebant convivio, præ-

VARIORUM NOTÆ.

^a *Curavit.* Præmissum factum relatu multorum, ex quibus est Pleculf presbyter, accepit Anonymus lib. II.

^b *Niduari.* Populus accolens ripas fluvii Nid in Solway fretum influentis.

^c *Itineris.* Anonymus, lib. II : « Supradictus au-

¹ *Prævalida.*

² *Cui vir Domini.*

³ *Fluvio prehenderat.*

⁴ *Tullaque secum parte reliqua.... sumptaque secum....*

tem presbyter Tydi aliud miraculum quod multis cognitum est indicavit : scilicet, quodam die proficiscebatur juxta fluvium Tesgeta tendens in Meridiam, inter montana docens rusticanos et baptizabat. Habens quoque puerum in comitatu, etc. »

dicante Cudbercto verbum Dei, atque ejus beneficia A collaudante; et quia *beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et in insanias falsas*. Ac sic resumpto itinere ad docendum eos quos proposuere profecti sunt.

CAP. XIII. *Quomodo prædicans populis fantasticum subito ignem diaboli et præviderit venturum, et venientem exstinxerit.*

Eodem tempore dum congregatis in quadam villula per plurimis verbum vitæ prædicaret, prævidit subito in spiritu antiquum hostem ad retardandum opus salutis adesse, moxque ejus insidias quas futuras intellexit, docendo præoccupare curavit. Namque inter ea quæ disputaverat, repente hujusmodi monita inseruit: « Oportet, charissimi, ut quoties vobis mysteria regni cœlestis prædicantur, intento hæc corde et sensu semper vigilantissimo audiat, ne forte diabolus qui mille nocendi habet artes, supervacuis vos curis ab æternæ salutis auditione præpediat. » Et hæc dicens, denuo sermonis quem intermiserat ordinem repetiit, statimque hostis ille nequissimus fantasticum deferens ignem, domum juxta positam incendit, ita ut viderentur faces ignium totam volare per villulam, ac juvante vento fragor aera concutere. Tum exsilens quasi ad extinguendum ignem turba pene tota quam docebat, nam paucos ipse manu missa retinuit, certatim aquas jactabat, nec tamen unda vera falsas potuit restinguere flammam, donec, orante viro Dei Cudbercto fugatus auctor fallaciarum, ficta secum incendia vacuas reportaret in auras. Quod videns turba multum salubriter erubuit, rursusque ad virum Dei ingressa, flexis genibus instabilis animi veniam precabatur, confitens se intellexisse quia diabolus ab impedienda salute humana ne ad horam vacaret. At ipse confirmans inconstantiam fragilium, rursus quæ cœperat vitæ monita exsequitur.

CAP. XIV. *Quomodo flammam domus cujusdam vero igne ardentis oratione restinxerit.*

Nec tantum ignem fantasticum, sed etiam verum quem multi frigidis fontium undis minime valebant extinguere, ipse solus ferventibus lacrymarum rivulis compressit. Siquidem dum more apostolorum gratia salutiferæ instructionis universa pertransiret, devenit die quadam in domum cujusdam devotæ Deo feminae quam crebrius invisere curabat, quia et bonis actibus intentam noverat, et ipsa eum primis D

pueritiæ nutriebat ab annis, unde et mater ab eo cognominari solebat. Habebat autem domum in occidentali parte viculi, quam cum vir Domini Cudberctus verbum seminaturus intraret, repente in orientali plaga ejusdem vici per culpam incuriæ domus incensa vehementissime cœpit ardere. Nam et ventus ab eodem climate non modicus assurgens, abripiebat ignitos fenei tecti fasciculos, et totam jactabat late per villam. Jactantes aquam qui aderaut fortior flamma repulit, longiusque fugavit. Tum præfata Dei famula cucurrit concita ad domum in qua virum Dei receperat, obsecrans ut orando succurreret, priusquam domus ipsius et tota simul villa periret. At ille: « Ne timeas, inquit, mater, animæquior esto: non enim tibi tuisve hæc quamlibet vorax flamma nocebit. » Statimque egressus ante ostium prostermitur in terram; quo adhuc orante mutatur status ventorum, spiransque ab occasu totum tanti incendii periculum ab invasione villulæ quam vir Domini intraverat rejecit. Sicque in duobus miraculis duorum patrum est virtutes imitatus: in fantasticis quidem prævisis et evacuatis incendiis virtutem reverendissimi et sanctissimi Patris Benedicti, qui simulatum ab antiquo hoste quasi coquinæ ardentis incendium ab oculis discipulorum orando pepulit; in veris vero æque victis ac retortis ignium globis, virtutem viri venerabilis Marcellini Anconitani antistitis qui ardente eadem civitate ipse contra ignem positus orando flammam compescuit, quas tanta civium manus aquam projiciendo nequiverat. Nec mirandum perfectos et fideliter Deo servientes viros tantam contra vim flammarum accipere potentiam, qui quotidiana virtutum industria et incentiva suæ carnis edomare, et omnia tela nequissimi ignea norunt extinguere; quibus aptissime congruit illud propheticum: *Cum transieris in ignis non combureris, et flamma non ardebit in te*. At ego et mei similes propriæ fragilitatis et inertæ conscii, certi quidem sumus quia contra ignem materialem nil tale audemus; incerti autem an ignem illum inextinguibilem futuræ castigationis immunes evadere queamus. Sed potens est et larga pietas Salvatoris nostri, quæ indignis nobis et nunc ad extinguenda vitiorum incendia, et ad evadendas in futuro pœnarum flammam gratiam suæ protectionis impendat.

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ Orando restinxerit.

² Ipse solis.

³ Operibus intentam.

⁴ Vehementer.

⁵ Fenei tecti.

⁶ Sternitur.

⁷ Accipere potestatem.

⁸ Per ignem.

VARIORUM NOTÆ.

¹ *Femina*. Hæc vocata est Kenspid; sanctimonialis fuit vidua quæ enutrivit sanctum Cudberctum ab ætate octo annorum usque ad ætatem perfectam. Vide Anonymum scriptorem Vitæ sancti Cudb., lib. 41 apud Bollandum, 20 Martii. SMITH. — Anonymi verba ex lib. II haud prætermittenda sunt: « Eodem tempore invitatus est sanctus homo Dei a quadam muliere quæ dicitur Kenspid, adhuc vivens, sanctimonialis vidua, quæ enutrivit eum ab octo annis usque ad perfectam ætatem, in qua servitium Dei

arripuit; ideo namque eam matrem appellavit, sæpe visitans eam. Venit quadam die ad villam in qua habitabat, quæ dicitur Hringabam, tunc ardente domo quæ in extrema parte vici, etc. » MABILL.

² *Viculi*. Viculus dicitur Hringabam, ibid. SMITH.

³ *Benedicti*. De hoc sancti Benedicti miraculo vide Bollandum, 21 Martii.

⁴ *Marcellini*. Colitur sanctus Marcellinus 9 Januarii, quem diem vide apud Bolland. SMITH.

CAP. XV. *Qualiter dæmonium ab uxore præfecti, nec- A*
dum adueniens egerit.

Verum quia paulo superius quantum isdem venerabilis Cudberctus adversus simulatitias diaboli fraudes valuerit exposuimus, nunc etiam quid adversus verum apertumque ejus furorem valeat explicemus. Erat præfectus Ecgfridi regis Hildmaer nomine, vir religiosus cum omni domo sua deditus operibus, ideoque a beato Cudbercto specialiter dilectus, et, cum itineris propinquitas congrueret, crebro ab eo visitatus. Cujus uxor cum elemosynis et cæteris virtutum fructibus esset intenta, subito correpta a dæmone acerrime cœpit vexari, ita ut stridendo dentibus, voces miserabiles ¹ emittendo, brachia vel cætera sui corporis membra in diversa raptando, non minimum cunctis intuentibus vel audientibus incuteret horrorem. Cumque jaceret explosa et jamjamque videretur esse moritura, ascendit vir ejus equum, et concitus venit ad hominem Dei, precatusque est eum, dicens: « Obsecro quia uxor mea male habet, et videtur jam proxima mortis, ut mittas presbyterum qui illam priusquam moriatur visitet, eique corporis et sanguinis dominici sacramenta ministret, sed et corpus ipsius hic locis sanctis sepeliri permittas. » Erubescibat enim eam confiteri insanam quam vir Domini sobriam semper videre consueverat. Qui cum parumper ab eo diverteret, visurus quem mitteret presbyterum cum illo, cognovit repente in spiritu quia non communis infirmitate, sed ² dæmonis infectione premeretur conjux pro qua supplicabat. Reversusque ad eum: « Non, inquit, ³ alium mittere, sed ipse ad visitandam eam tecum pergere debeo. » Cumque agerent iter, cœpit flere homo et dolorem cordis profluentibus in maxillam lacrymis prodere; timebat enim se cum eam dæmoniosam inveniret, arbitrari ineiperet, quia non integra Domino, sed liceta fide servisset. Quem vir Domini blande consolatus: « Noli, inquit, plorare, quasi inventurus sim conjugem tuam qualem non velim. Scio enim ipse, quamvis te dicere pudeat, quia dæmonio vexatur; scio etiam quia priusquam illo pervenerimus fugato dæmonio liberabitur, ac nobis advenientibus cum gaudio occurrens, has ipsa habenas sanissima mente excipiet, nosque intrare citius obsecrans, ministerium quod consueverat nobis sedulo impendit; neque enim tali tormento soli subjiciuntur mali, sed occulto Dei judicio aliquoties etiam innocentes in hoc sæculo non tantum corpore sed et mente captivantur a diabolo. » Dumque hæc et hujusmodi verba in consolationem atque eruditionem illius perorante

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ *Committendo.*

² *A dæmone.*

³ *Alium, sed.*

⁴ *Sciscitanti.*

VARIORUM NOTÆ.

^a *Transtulit.* Sim. Dun., r, 6, hanc translationem factam asserit anno Christi 664, cum sanctus Cudberctus in monachicæ vitæ perfectione annum decimum quartum ageret. SMITH.

^b *Regulam.* Quam regulam diserte exprimit Anonymus, in lib. III: « Vivens quoque ibi secundum sanctam Scripturam, contemplativam vitam in actuali

Cudbercto appropinquarent dæmuni, fugit repente spiritus nequam, adventum Spiritus sancti, quo plenus erat vir Dei, ferre non valens. Cujus soluta vinculis mulier, quasi gravi expergefata de somno, surrexit continuo ac viro Dei gratulabunda occurrens, jumentum quo sedebat per frenum tenuit; moxque ad integrum recepto vigore mentis et corporis, eum cito descendere, atque ad benedicendam domum suam precabatur ingredi, devotumque illi ministerium præbens, testabatur palam quomodo ad primum freni tactum, omni se molestia prisæ vexationis absolute tam sensisset.

CAP. XVI. *Qualiter in Lindisfarnensi monasterio vixerit vel docuerit.*

Cum ergo venerabilis Domini famulus multos in Mailrosensi monasterio degens annos multis virtutum spiritualium claresceret signis, ^a transtulit eum reverentissimus abbas ipsius Eata in monasterium quod in Lindisfarnensium insula situm est, ut ibi quoque ^b regulam monachicæ perfectionis, et præpositi auctoritate doceret, et exemplo virtutis ostenderet; ^c nam et ipsum locum tunc idem reverentissimus pater abbatis jure regebat. Neque aliquis miretur, quod in eadem insula Lindisfarnea, cum permodica sit, et supra episcopi, et nunc abbatis ac monachorum esse locum dixerimus; revera enim ita est. Namque una eademque servorum Dei habitatio utrosque simul tenet, imo omnes monachos tenet. Aidan quippe qui primus ejusdem loci episcopus fuit, monachus erat et monachicam cum suis omnibus vitam semper agere solebat. Unde ab illo omnes loci ipsius antistites usque hodie sic episcopale exercent officium, ut regente monasterium abbate quem ipsi cum consilio fratrum elegerint, omnes presbyteri, diaconi, cantores, lectores, cæterique gradus ecclesiastici monachicam per omnia eum ipso episcopo regulam servent. Quam vivendi normam multum se diligere probavit beatus papa Gregorius, cum ^d sciscitante per litterulas Augustino quem primum genti Anglorum episcopum miserat, qualiter episcopi cum suis clericis conversari debeant, respondit inter alia: « Sed quia tua fraternitas monasterii regulis erudita seorsum fieri non debet a clericis suis in Ecclesia Anglorum, quæ auctore Deo nuper adhuc ad fidem producta est, hanc debes conversationem instituere, quæ initio nascentis Ecclesiæ fuit patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his quæ possidebant aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. » Igitur ad Lindisfarnensem ecclesiam, sive monasterium vir

agens, et nobis regularem vitam componens constituit, quam usque hodie cum regula Benedicti observamus. » Hæc monachus Lindisfarnensis cœvus. MABILL.

^c *Nam et ipsum.* Vide hæc excerpta in IV, 27. SMITH.

Domini adveniēns mox instituta monachica fratribus vivendo pariter et docendo tradebat. Sed et circumquaque morantem vulgi multitudinem, more suo crebra visitatione ad cœlestia quærenda et promerenda succendebat. Nec non etiam signis clarior effectus, plurimos variis languoribus et tormentis comprehensos orationum instantia priscae sapientiae restituit; nonnullos ab immundorum spirituum vexatione, non solum præsens tangendo, orando, imperando, exorcizando, sed et absens vel tantum orando, vel certe eorum sanationem prædicando curavit, in quibus erat et illa præfecti uxor de qua supra retulimus.

Erant autem quidam in monasterio fratres qui priscae suae consuetudini, quam regulari mallent obtemperare custodiæ. Quos tamen ille modesta patientiæ suae virtute superabat et quotidiano exercitio paulatim ad melioris propositi statum convertebat. Denique sæpius in coetu fratrum de regula disputans, cum acerrimis contradicentium fatigaretur injuriis, exsurgebat repente et placito vultu atque animo egrediens dimittebat conventum, ac sequenti nihilominus die, quasi nil objectionis pridie sustinisset, eadem quæ prius monita eisdem dabat auditoribus, donec illos panlatim, ut diximus, ad ea quæ vellet converteret. Erat namque vir patientiæ virtute præcipuus, atque ad perferenda fortiter omnia quæ vel animo vel corpori adversa ingerebantur invictissimus, nec minus inter tristitia quæ contigissent faciem prætendens hilarem, ita ut palam daretur intelligi, quia interna spiritus sancti consolatione pressuras contemneret extrinsecas.

Sed et vigiliarum atque orationis adeo studiosus existebat, ut aliquoties tres sive quatuor noctes continuas pervigil transegisse credatur, cum per tantum temporis neque ad lectum proprium veniret, neque extra dormitorium fratrum locum aliquem in quo pausare posset haberet. Sive enim locis secretioribus solus orationi vacabat, sive inter psallendum operabatur aliquid manibus, torporemque dormitandi laborando propellebat, seu certe circuibat insulam, quomodo se singula quæque haberent pius explorator inquirens, pariter et longitu-

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

- ¹ Non solum præsens orando, vel certe.
- ² Modestia.
- ³ Extrinsecus.
- ⁴ Ita studiosus.
- ⁵ Credebatur.
- ⁶ Proprium, neque.

VARIORUM NOTÆ.

- ^a Supra. Capite præcedente. SMITH.
- ^b Confessionis utque sacramentalis mentionem pluribus in locis facit Beda, nimirum in Hist. lib. iv, cap. 25, et lib. v, cap. 13 et 14, et in ejus dictis relatis in Conc. regul., cap. 36, § 6. Lege cap. 9, supra. MABILL.
- ^c Explevit. Nempe annos duodecim; secreta igitur solitudinis petiit an. 676 (Flor. Wig.; Sim. Dun., l. 7; Eccl. Hist. iv, 25). SMITH. — Nempe annos duodecim, sic enim Turgottus in Hist. Dunelm., lib. 1, cap. 7: « Anno ab Inc. Domini 676, quo est annus imperii regis Egfridi septimus, cum vir Domini Cuthbertus in Lindisfarnensis mona-

sterii prioratu duodecim annos et eo amplius annum transegisset, tandem comitante præfati abbatis sui simul et fratrum gratia, anachoreticæ quoque contemplationis secreta silentia petiit. » Hinc apparet, hocce loquendi genere, per longa annorum curricula, aliisque similibus, non semper exprimi (ut quidam opinantur) numerosam quamdam annorum seriem apud mediæ ætatis scriptores. Grimlaicus in Regula solitar., cap. 1, scribit beatum Arnulfum post multa annorum curricula in eremo exacta decessisse, tametsi Arnulfus vix integros decem annos in solitudine vixit. Mittimus exempla id genus sexcenta. MABILL.

Vestimentis utebatur communibus, ita temperanter agens, ut horum neque munditiis neque sordibus esset notabilis. Unde usque hodie in eodem monasterio exemplo ejus observatur, ne quis varii aut pretiosi coloris habeat indumentum, sed ea maxime vestium specie sint contenti, quam naturalis ovium lana ministrat. His et hujusmodi spiritualibus exercitiis vir venerabilis, et bonorum quorumque ad se imitandum provocabat affectum, et improbos quoque ac rebelles vitæ regularis a pertinaeciæ sui revocabat erroris.

CAP. XVII. ¹¹ Qualem sibi in insula Farnæ pulsus demonibus habitationem fecerit.

Ac postquam in eodem monasterio multa annorum curricula explevit, tandem diu concupita, quæsitâ, ac petita solitudinis secreta, comitante præfati abbatis sui simul et fratrum gratia, multum lætabundus adiit. Gaudebat namque quia de longa perfectione

- ¹ Operabatur manibus.
- ² Dormiendi.
- ³ Excitat.
- ⁴ Regulari.
- ⁵ Qualiter sibi.

conversationalis activæ ad otium divinæ speculationis A jam mereretur ascendere; lætabatur ad eorum se sortem pertingere, de quibus canitur in psalmo: ¹ *Ambulabunt sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.* Et quidem in primis vitæ solitariæ rudimentis recessit ad locum quemdam qui in exterioribus ejus cellæ partibus secretior apparet. At cum ibidem aliquandiu solitarius cum hoste invisibili orando ac jejunando certaret, tandem majora præsumens, longinquirem ac remotiorem ab hominibus locum certaminis petiit. Færne dicitur insula medio in mari posita, quæ non sicut Lindisfarnensium incolarum regio, bis quotidie accedente æstu Oceani, quem rheuma vocant Græci, sit insula, bis renudatis abeunte rheumate littoribus contigua terræ redditur, sed aliquot millibus passuum ab hac seminsula ad Eurum secreta, et hinc altissimo, et inde infinito clauditur Oceano. Nullus hanc facile ² ante famulum Domini Cudbertum solus valebat inhabitare colonus, propter videlicet demorantium ibi phantasias dæmonum; verum intrante eam milite Christi armato galea salutis, scuto fidei, et gladio spiritus, quod est verbum Dei, et omnia tela nequissimi ignea extincta, et ipse nequissimus cum omni satellitum suorum turba porro fugatus est hostis.

Qui videlicet miles Christi, ut devicta tyrannorum acie monarchus terræ quam adierat factus est, condidit civitatem suo aptam imperio, et domos in hæ æque civitati congruas erexit. Est autem ædificium situ pene rotundum, a muro usque ad murum mensura quatuor ferme sive quinque perticarum distentum; murus ipse deforis altior longitudine stantibus hominis: nam intrinsecus vivam cædendo rupem multo illum fecit altiore, quatenus ad cohibendam oculorum simul et cogitatum lasciviam, ad erigendam in superna desideria totam mentis intentionem, pius incola nil de sua mansione præter cælum posset intueri. Quem videlicet murum, ³ non secto lapide, vel latere et cæmento, sed impolitis prorsus lapidibus et cespite, quem de medio loci fodiendo tulerat, composuit. E quibus quidam tantæ erant granditatis ut vix a quatuor viris viderentur potuisse levari, quos tamen ipse angelico adjutus auxilio illuc attulisse aliunde, et muro imposuisse repertus est. Duas in mansione habebat domos, oratorium scilicet et aliud ad communes usus aptum habitaculum. Quorum parietes quidem de naturali terra multum intus forisque circumfodiendo, sive cædendo fecerit, culmina vero de lignis informibus et feno superposuit. Porro ⁴ ad portum insulæ major erat domus, in qua visitantes eum fratres suscipi et quiescere

possent, nec longe ab ea fons eorundem usibus accommodus.

CAP. XVIII. *Quomodo precibus aquam de⁵ arida produxerit, vel qualiter ipse in anachoresi profecerit.*

At vero ipsa ejus mansio aquæ erat indiga, ut pote in durissima et prope saxea rupe condita. Accitis ergo vir Domini fratribus, needum enim se ab adventientium secluserat aspectibus: *«Cernitis, inquit, quia fontis inops sit mansio quam adii: sed rogemus, obsecro, illum qui convertit solidam petram in stagnum aquæ, et rupes in fontes aquarum, ut non nobis, sed nomini suo dans gloriam, de hac quoque rupe saxosa nobis venam fontis aperire dignetur. Fodiamus in medio tuguriunculi mei; credo, torrente voluptatis suæ potabit nos.»* Fecerunt ergo foveam, quam in crastinum emanante ab internis unda repletam invenerunt. Unde dubium non erat, hanc orationibus viri Dei de ⁶ aridissima ac durissima prius terra elicitam fuisse aquam. Quæ videlicet aqua mirum in modum primis contenta ripis, nec foras ebulliendo pavementum invadere, nec hauriendo novit deficere, ita moderante gratia largitoris, ut nec necessitati accipientis superflueret, nec sustentandæ necessitati copia deesset.

Facta ergo juvenibus se fratribus mansione ac domibus præfatis, incipit habitare solus vir Domini Cudbertus. Et primo quidem venientibus ad se fratribus de ⁷ sua cellula egredi eisque ministrare solebat. Quorum dum pedes aqua calida devotus lavaret, coactus est aliquoties ab eis etiam se discalceare, suosque pedes illis ad abluendum præbere. Namque in tantum a cultu sui corporis animum sustulerat, atque ad animæ solius cultum contulerat, ut semel calceatus tribracis ⁸ quas pellicias habere solebat, sic menses perdurare integros. Aliquando etiam calceatus in Pascha, non nisi post annum redeunte Paschæ tempore, propter lavationem pedum quæ in cœna Domini fieri solet, ⁹ se discalceare dicitur. Unde ob crebras preces incurvationesque genuum quas calceatus exercebat, callum oblongum nec exilem in confinio pedum et tibiæ habuisse deprehensus est. Deinde incresecente studio perfectionis includitur in suo monasterio, atque ab hominum remotus aspectibus, solitariam in jejuniis, orationibus et vigiliis discit agere vitam, raro cum adventientibus de intus habens colloquium, et hoc per fenestram: qua primitus aperta et videri a fratribus, et fratres quos alloquebatur ipse videre gaudebat: exin procedente tempore et ipsam occlusit, nec ¹⁰ nisi vel dandæ benedictionis, vel alterius cujuslibet certæ necessitatis ¹⁰ gratia poscente reserabat.

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ *Ambulabunt de.*
² *Ante famulatum.*
³ *Non de secto.*
⁴ *Ad portam.*
⁵ *Vixerit.*

⁶ *Aridissima prius.*
⁷ *Sua cella.*
⁸ *Se discalceasse.*
⁹ *Nisi dandæ.*
¹⁰ *Gratia reserabat.*

VARIORUM NOTÆ.

^a Id est, tibialibus, quas Galli nostrates, etiam nunc *des tricouses* appellant.

CAP. XIX. *Qualiter a messe quam sua manu severat verbo volucres abegerit.*

Et primum quidem permodicum ab eis panem quo vresceretur accipiebat, ac suo bibebat e fonte: postmodum vero proprio manuum labore juxta exempla patrum vivere magis aptum ducebat. Rogavit ergo afferri sibi instrumenta quibus terram exerceat, et triticum quod sereret. Sed seminata verno tempore terra nullus usque ad medium æstatis reddidit fructus. Unde visitantibus se juxta morem fratribus, aiebat vir Dei: « Forsitan aut telluris hujusce natura, aut voluntas Dei non est, ut hoc in loco mihi triticum nascatur: afferte rogo hordeum, si forte vel illud fructum facere possit. Quod si nec illi Deus incrementum dare voluerit, satius est me ad cœnobium reverti quam alieno hic labore sustentari. »^B Allatumque hordeum dum ultra omne tempus serendi, ultra omnem spem fructificandi terræ commendaret, mox abundanter exortum fecit fructum copiosum. Qui dum maturescere cœpisset, venere volucres et huic depascendo certatim insistebant. Ad quos piissimus Christi servus appropians, sicut post ipse referebat, solebat enim sæpe, quia læti vultus et affabilis erat, ad confirmandam fidem audientium aliqua etiam de eis quæ ipse credendo obtinuerit in medium proferre: « Quid tangitis, inquit, sata quæ non seruistis? An forte vos plus me his opus habetis? Si tamen a Deo licentiam accepistis, facite quod ipse permisit: sin autem, recedite, neque ulterius aliena lædatis. » Dixerat, et ad primam jubentis vocem, universa volucrum multitudo recessit, seque per omnia deinceps ab ejusdem messis invasione continuit. Et hic quoque venerabilis Christi famulus in duobus miraculis duorum patrum est facta secutus: in aqua videlicet elicita de rupe factum beati Patris Benedicti, qui idem pene et eodem modo legitur fecisse miraculum; sed idcirco uberius, quia plures erant qui aquæ inopia laborarent. Porro in arce-sitis a messe volatilibus reverentissimi et sanctissimi patris Antonii sequebatur exemplum, qui a læsione hortuli quem ipse plantaverat, uno onagros sermone compeescuit.

CAP. XX. *Quomodo corvi injuriam quam viro Dei intulerant, precibus et munere purgarint.*

Libet etiam quoddam beati Cudbereti in exemplum præfati Patris Benedicti factum narrare miraculum, in quo avium obedientia et humilitate, palam contumacia et superbia condemnatur humana. Erant siquidem corvi multo ex tempore ejusdem insulæ sedibus assueti: quos cum die quadam vir Dei nidificantes, hospitium fratrum, de quo præfatus sum, rostro lacerare, ablatoque culmos quibus tectum

A fuerat ad fabricam nili ore ferre conspiceret, coeruit eos levi protensione dexteræ, atque a læsura fratrum jam cessare præcepit. « Spernentibusque imperium, « In nomine, inquit, Jesu Christi abite quantoocius, neque in loco quem læditis ultra manere præsumatis. » Vix verba compleverat, et confestim tristes abiere. Peracto autem triduo unus e duobus rediit, et fodientem reperiens famulum Christi, sparsis lamentabiliter pennis, et submisso ad pedes ejus capite, atque humiliata voce, quibus valebat iudiciis veniam³ precabatur admissi. Quod intelligens venerabilis Pater dedit facultatem remeandi. At ille impetrata redeundi licentia, mox sodalem adducturus abiit. Nec mora, redeunt ambo, et⁴ secum digna muna ferunt, dimidiam videlicet axungiam⁵ porcinam; quam vir Domini adventantibus postea fratribus sæpius ostendere, atque ad unguendas caligas præbere solebat; contestans eis quanta hominibus obedientiæ, quanta sit cura humilitatis habenda, cum avis superbissima injuriam⁶ quam homini intulerat, precibus, lamentis et muneribus⁷ festinaret abluere. Denique ad dandum hominibus exemplum correctionis, multos deinceps annos in ipsa insula manebant et nidificabant, neque⁸ aliquid molestiæ cuiquam irrogare audebant. Nulli autem videatur absurdum a volatilibus formam discere virtutis, cum Salomon dicat: Vade ad formicam, O piger, et considera vias ejus, et discite sapientiam.

CAP. XXI. *Qualiter ejus necessitatibus etiam mare servivit.*

C Non solum autem aeris,⁷ sed et maris animalia, imo et ipsum mare, sicut et aer et ignis, juxta quod in^b superioribus exposuimus, viro venerabili præbuere obsequium. Qui enim auctori omnium creaturarum fideliter et integro corde famulatur, non est mirandum si ejus imperiis ac votis omnis creatura deserviat. At nos plerumque idcirco subjectæ nobis creaturæ dominium perdimus, quia Domino et Creatori omnium ipsi servire negligimus. Et ipsum, inquam, mare promptum famulo Christi⁸ ubi opus habuit impendebat officium. Disponebat namque parvulam sibi in suo monasterio, sed et quotidianis necessitatibus aptam condere casulam, cui a parte maris, qua alluvione frequentium gurgitum excavata rupes altissimum nec brevem fecerat hiatus, basis supponenda erat, et hæc juxta latitudinem hiatus duodecim pedum longa. Rogavit ergo fratres qui se visitaturi advenerant, ut cum redire vellent, lignum sibi longitudinis duodecim pedum ad faciendam domunculæ basim deferrent; qui promiserunt se libentissime facturos quod petiit. Sed ubi accepta ab eo benedictione domum reversi sunt, fugit mentem pe-

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ Sed illis spernentibus imperium.

² Precabatur. Quod.

³ Ad se digna.

⁴ Quam viro Dei intulerat.

⁵ Festinavit. — bat.

⁶ Aliud molestiæ.

⁷ Sed accepta.

⁸ Ubi domum.

VARIORUM NOTÆ.

^a Il est sagimen porcinum, axibus unguendis, unde vocabuli ceymon adhiberi solitum. MASILL.

^b Superioribus. Capp. 3, 10, 15, 11. SMITH.

titio Patris. Reversique die debito ad eum, non A
attulere quod rogabantur. Quibus ille benignissime
receptis et oratione solita Deo commendatis: « Ubi
est, inquit, lignum quod vos afferre rogabam? » Tum
illi reminiscentes petitionem ejus, suamque constiten-
tibus oblivionem, veniam de admissio precabantur. At
vir mitissimus blando illos sermone consolatus usque
ad mane in insula manere et requiescere præcepit,
dicens: « Crede quia Deus non ¹ obliviscatur meæ
voluntatis et necessitatis. » Fecerunt ut dixerat; et
resurgentes mane viderunt, quia nocturnus Oceani
æstus, lignum memoratæ longitudinis attulit, et in
ipso insuper loco deposuit, ubi in ædificium desuper
erat imponendum. Videntes autem mox et viri vene-
rabilis sanctitatem mirabantur, cui etiam elementa
servirent: et suæ mentis tarditatem debito cum pu-
dore culpabant, ² quos etiam insensibile elementum
quam sit sanctis obtemperandum doceret.

CAP. XXII. *Quomodo multis ad se venientibus mo-
nita dans salutis, fragiles exposuerit antiqui hostis
insidias.*

Veniebant autem multi ad virum Dei, non solum
de proximis Lindisfarnensium finibus, sed etiam de
remotioribus Britanniae partibus, fama nimirum vir-
tutum ejus acciti: qui vel sua quæ commisissent
errata, vel dæmonum quæ paterentur tentamenta
profitentes, vel certe communia mortalium quibus
affligerentur adversa patefacientes, a ³ tanto sanctitatis
viro se consolandos sperabant. Nec eos fefellit spes.
Namque nullus ab eo sine gaudio consolationis abi-
bat, nullum dolor animi quem illo attulerat redeun-
tem comitatus est. Noverat quippe mæstos pia ex-
hortatione refovere, sciebat angustiatis gaudia vitæ
coelestis ad memoriam revocare, fragilia sæculi hujus
et prospera simul et adversa monstrare: didice-
rat tematis multifarias antiqui hostis pandere versu-
tias, quibus facile caperetur animus, qui vel fraterno
vel divino amore nudatus existeret; at qui integra
fide roboratus incederet, insidias adversarii Domino
auxiliante quasi casses transiret araneæ. « Quoties,
inquit, meipsum de alta rupe per præceps misere?
quoties quasi ad interficiendum me lapides jactabant?
Sed et aliis aliisque ⁴ fantasiarum tentamentis me
appetentes detertere, ac de loco hujus certaminis
conabantur eliminare, nec tamen ullatenus vel cor-
pus meum læsura aliqua, vel mentem timore conta-
minare valebant. »

Hoc quoque fratribus solebat crebrius intimare,
ne conversationem ejus quasi ⁵ singulariter excelsam
mirarentur, quia contemptis sæcularibus curis se-
cretus vivere mallet. « Sed jure, inquit, est crenobi-
tarum vita miranda, qui abbatis per omnia subji-

ciuntur imperiis, ad ejus arbitrium cuncta vigilandi,
orandi, jejunandi, atque operandi tempora moderan-
tur: quorum plurimos novi meam parvitatein longo
et munditia mentis et culmine gratiæ prophetalis
anteire. E quibus est venerabilis et cum omni hono-
rificentia nominandus servus Christi Boisitus, qui
me in Mailrosensi monasterio quondam senex ado-
lescentem nutriebat, et ⁶ inter erudiendum cuncta
quæ mihi erant ventura prophetica veritate prædixit:
et unum tantummodo restat ex omnibus ab eo mihi
prædictis, quod utinam nunquam impleatur. » Hoc
autem dicebat, quia præfatus Christi famulus episco-
patus eum gradu significabat esse functurum, cujus
perceptionem ipse non parum desiderio vitæ secre-
toris horrebat.

B CAP. XXIII. *Quomodo Aelfled abbatissa et puella
ejus per zonam ipsius ⁷ sint ab infirmitate sanatae.*

Neque vero sanitatum miracula per hominem Dei,
tametsi longe ab hominibus positum, fieri cessabant.
Siquidem venerabilis ancilla Christi ⁸ Aelfled, quæ
inter gaudia virginitatis non paucis famularum Christi
agminibus maternæ pietatis curam adhibebat, ac
regalis stemmata nobilitatis potiori nobilitate summæ
virtutis accumulabat, multo virum Dei semper exco-
lebat amore. Hæc eo tempore, sicut ipsa postea re-
verentissimo Lindisfarnensis Ecclesiæ presbytero
Herefrido, et ille mihi referebat, gravi percussa lan-
guore ac diu vexata, pene visa est pervenisse ad
mortem. Cui cum nil curationis ⁹ valuissent adhibere
medici, subito divina intrinsecus gratia curante pau-
latim morti subtrahata est, nec tamen plene sanata.
Nam dolor quidem interaneorum abscessit, mem-
brorum vigor rediit, sed facultas standi vel ambu-
landi ¹⁰ prorsus abfuit, quia nec ad standum erigi,
nec nisi quadrupes valebat ingredi. Cœpit ergo tristis
æternam timere debilitatem, nam et de medicorum
auxilio ¹¹ jam pridem fuerat facta desperatio. Cui cum
die quadam inter angustias tristitium cogitationum
veniret in mentem beata et quietâ conversatio reve-
rentissimi Patris Cudberti: « Utinam, inquit, habe-
rem aliquid de rebus Cudberti mei, scio ¹² certe et
confido in Domino quia cito sanarer. » At non multo
post advenit qui ei zonam lineam ab eo missam de-
ferret. Quæ multum gavisa de munere, et desiderium
suum viro sancto jam cœlitus patefactum intelligens,
succinxit se illa: et mane mox erecta ad standum,
tertia vero die plene est reddita sanitati. Post dies
autem paucos cœpit ægrotare quædam de virginibus
monasterii ipsius dolore capitis intolerabili. Quæ eum
ingravescente morbo per dies videretur esse mori-
tura, intravit ad visitandam eam ¹³ venerabilis ejus

VULGATORUM VARIANTES LECTONES.

¹ Obliviscetur.

² Quod etiam.

³ Tantæ.

⁴ Fantasiarum testamentis.

⁵ Singulariter celsam.

⁶ Inter enutriendum cuncta.

⁷ Sint sanatae.

⁸ Possent adhibere.

⁹ Prorsus defuit.

¹⁰ Jam fidei fuerat.

¹¹ Certe et credo et confido.

¹² Venerabilis abbatissa.

VARIORUM NOTÆ.

¹³ Aelfled. De hac vide III, 24. Colitur hæc 8 Februarii. SMITH.

abbatissa. Cumque eam graviter afflictam conspiceret, tulit memoratam viri Dei zonam, et hac illi caput circumligare curavit: quæ eodem mox die abeunte dolore sanata est, tollensque zonam sua condidit in capsâ. Quam cum post dies aliquot abbatissa requireret, neque in capsâ eadem, neque uspiam prorsus potuit inveniri. Quod divina dispensatione factum intelligitur, videlicet ut per duo sanitatis miracula Deo dilecti Patris sanctitas appareret credentibus, et deinceps dubitandi de sanctitate illius occasio tolleretur incredulis. Si enim eadem zona semper adesset, semper ad hanc concurrere voluissent ægroti: et dum aliquis ex his forte non meruisset a sua infirmitate curari, derogaret impotentiae non salvantis, cum ipse potius esset salutis indignus. Unde provida, ut dictum est, dispensatione supernæ pietatis, postquam fides credentium confirmata est, mox invidiæ perfidorum materia detrahendi est prorsus ablata.

CAP. XXIV *Quid sciscitanti eidem Aelfledæ, de vita Ecgfridi regis, et episcopatu suo prædixerit.*

Alio tempore misit eadem reverentissima virgo et mater virginum Christi Aelfleda, rogavitque virum Dei adjurans in nomine Domini, ut eum videre et de necessariis mereretur adloqui. Qui ascensa cum fratribus navi, venit ad insulam quæ Coquedi fluminis ostio præjacens, ab eodem accepit cognomen, et ipsa monachorum cœlibus insignis. Nam præfata abbatissa illo eum sibi occurrere rogabat; cujus potita colloquii, cum multa ab eo quæ sciscitabatur audiret, ecce repente in medio sermone advoluta pedibus ejus, adjuravit eum per nomen illud terribile ac venerabile superni Regis et angelorum ejus, ut diceret illi quam longo tempore victurus esset Ecgfridus frater illius, et Regnum gubernaturus Anglorum. « Scio enim, inquit, quia prophetiæ spiritu quo abundas, etiam hoc dicere potes, si vis. » At ille expavens ad juramentum, nec tamen aperte volens quod petebatur revelare secretum: « Mirum, inquit, quare sapientis femina et in sanctis erudita Scripturis, longa vocare velis tempora vitæ humanæ, dicente Psalmista quia *Anni nostri sicut aranea meditantur*; et cum moneat Sa-

lomon: *Si annis multis vixerit homo, et in his omnibus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis et dierum multorum; qui cum venerint, vanitatis arguantur præterita*; quanto magis is cui unius solum anni vita superest, brevi videtur tempore vixisse, ubi mors astiterit in januis? Hæc audiens illa fusis lacrymis præsentia dira desolebat, extersaque facie, rursus audacia feminea adjuravit per majestatem summæ Divinitatis, ut diceret quem habiturus esset hæredem regni, cum Filiis careret et fratribus. Qui parum silens: « Ne, inquit, dicas quia caret; habebit enim successorem, quem germana ut ipsum Ecgfridum dilectione complectaris. » At illa: « Obsecro, inquit, dicas quibus in locis sit ille? » Qui ait: « Cernis hoc mare magnum et spatiosum, quot abundet insulis? Facile est Deo de aliqua harum sibi providere quem regno præficiat Anglorum. » Intellexit ergo quia de Aldfrido diceret, qui serbatur filius fuisse patris illius, et tunc in insulis Scotorum ob studium litterarum exsulabat. Sciebat autem quia proponeret Ecgfridus eum constituere episcopum, volensque dignoscere si propositum sequeretur effectus, ita quærendo exorsa est: « O quam varia intentione dividuntur corda mortalium! Quidam adeptis gaudent divitiis, alii amantes divitias semper egent; tu gloriam mundi, quamvis offeratur, respicis, etiamsi ad episcopatum pertingere possis, quo sublimius apud mortales aliquid non est, tui claustra deserti huic gradui præfers. » At ille: « Scio me, inquit, tanto gradu dignum non esse, nec tamen judicium superni Gubernatoris uspiam effugere queo; qui si tanto oneri me subjiendum disposuit, credo quia post modicum liberum reddat, et fortasse non amplius quam duobus annis exactis solitam me meæ solitudinis remittat ad quietem. Præcipio autem tibi in nomine Domini et Salvatoris nostri, ne cui ante meum obitum quæ a me audisti referas. » Cumque illi multa et alia quæ quærebat exponeret, atque eam de quibus opus habebat instrueret, reversus ad insulam et monasterium suum, solitariam ut cœperat agebat sedulus vitam. Nec multo post congregata synodo non parva, sub

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ *Dolore curata est.*

² *Ex his non mereretur.*

³ *Alio item tempore.*

⁴ *Quæ ascensa.*

⁵ *Nomen accepit.*

⁶ *Occurrere rogaverat.*

⁷ *Spiritu quo polles.*

⁸ *Cares, habebis.*

⁹ *Gaudens divitiis.*

¹⁰ *Mortales nihil est.*

¹¹ *Cui claustra.*

¹² *Præferres.*

¹³ *Reddet.*

¹⁴ *Remittet ad requiem.*

¹⁵ *Hæc et multa alia.*

VARIORUM NOTÆ.

^a *Coquedi.* Coquedus fl. secat comitatum hodiernum Northumbriæ, et ubi miscetur Oceano, insula vicina est ejusdem nomini. SMITH.

^b *Unius.* Hoc ergo Aelfledæ colloquium cum sancto Cuthberto incidit in an. 684. Ecgfridus enim rex trucidatus est an. proximo, IV. 26. Id.

^c *Synodo.* Beda, in Hist. lib. IV. cap. 28, hunc locum explicat. « Contigit ut congregata synodo non parva sub præsentia regis Ecgfridi juxta fluvium Alnæ, in loco qui dicitur Altwiforda, quod significat *ad duplex vadum*, cui beatæ memoriæ Theodorus præsi-

debat, etc. Non tamen statim ordinatio decreta, sed peracta hieme quæ immincebat, in ipsa solemnitate paschali (nimirum VII. Kalend. April., ut recte habet Turgottus, in lib. I. cap. 9) completa est Eboraci sub præsentia præfati regis Ecgfridi convenientibus ad consecrationem ejus septem episcopis, in quibus beatæ memoriæ Theodorus primatum tenebat. Electus est autem primo in episcopatum Hagustaldensis Ecclesiæ pro Tumbercto qui ab episcopatu fuerat depositus. Sed quoniam ipse plus Lindisfarnensi Ecclesiæ in qua conversatus fuerat, dilexit præfici,

præsentia piissimi ac Deo dilecti regis Egfridi, cui beatæ memoriæ Theodorius archiepiscopus præsidebat, unanimo omnium consensu ad episcopatum Ecclesiæ Lindisfarnensis electus est. Qui cum multis legatariis ac litteris ad se præmissis nequaquam suo loco posset erui, tandem rex ipse præfatus una cum sanctissimo antistite Trumvine, nec non et aliis quamplurimis religionis ac potentibus viris ad insulam navigavit: genuflectunt omnes, adjurant per Dominum, lacrymas fundunt, obsecrant donec ipsum quoque lacrymis plenum dulcibus extrahunt latebris, atque ad synodum pertrahunt. Quo dum perveniret, quamvis multum renitens, unanima omnium voluntate superatur, atque ad suscipiendum episcopatus officium collum submittere compellitur. Nec tamen statim ordinatio, sed peracta hieme quæ imminet, expleta est. Atque ut verbis ejus propheticiis per omnia satisfaceret, Egfridus post annum Pictorum gladio trucidatur, et Aldfridus in regnum frater ejus nothus substituitur, qui non paucis antea temporibus in regionibus Scotorum lectioni operam dabat, ipse ob amorem sapientiæ spontaneum passus exsilium.

CAP. XXV. *Quod electus ad episcopatum servum comitis languentem aqua benedicta curaverit.*

Cum ergo electus ad episcopatum vir Domini Cudberctus suam remeasset ad insulam, atque aliquantulum temporis se retus Domino solita devotione militaret, evocavit eum venerabilis episcopus ejus Eata, atque ad suum colloquium Mailros venire præcepit. Quo expleto colloquio, dum domum redire cœpisset, occurrit illi comes quidam Egfridi regis, rogavitque obnixè ut ad benedictionem dandam in villulam suam domumque diverteret. Quo cum pervenisset, et gratifico omnium susceptus esset officio, indicavit ei vir de infirmitate famuli sui: « Deo, inquires, gratias ago, sanctissime Pater, quod nos videre nostramque domum intrare dignatus es, et vere credimus quia maximum nobis lucrum et mentis et corporis tuus præstet adventus. Est autem nobis famulus pessima diutius infirmitate cruciatus, et in tantum doloris hodie perductus, ut morienti similior quam languenti pareat. Extrema namque corporis parte præmortua, permodicum ore et nari-

bus natum trahere videtur. » Qui confestim benedixit aquam, et dedit ministro comitis nomine Baldhelmo, qui nunc usque superest, et in Ecclesia Lindisfarnensi presbyterii gradum officio tenens moribus implet, virtutesque viri Dei cunctis scire volentibus referre melle dulcius habet, qui et mihi hoc ipsum quod refero miraculum narravit. Huic ergo dans aquam benedictam vir Dei: « Vade, inquit, et gustandam præbe languenti. » Qui dictis parens attulit aquam ægrotanti: quam dum tertio ori ejus infunderet, continuo contra morem se quietum dimisit in soporem. Erat enim jam vespertina hora. Qui etiam silentio transegit noctem, et visitanti se Domino suo salvus mane apparuit.

CAP. XXVI. *Qualiter in episcopatu vixerit.*

Susceptum autem episcopatus ordinem venerabilis vir Domini Cudberctus juxta præcepta et exempla apostolica virtutum ornabat operibus. Commissam namque sibi plebem et orationibus protegebat assiduis, et admonitionibus saluberrimis ad cœlestia vocabat, et quod maxime doctores juvat, ea quæ agenda docebat, ipse prius agendo præmonstrabat. Eripiēbat inopem de manu fortioris ejus, egenum et pauperem a rapientibus eum. Tristes ac pusillanimes consolari, male autem gaudentes ad tristitiam quæ secundum Deum est revocare curabat. Solitam sibi parcimoniam sedulus exercere, et inter frequentiam turbarum monachicæ vitæ rigorem sollicitus observare gaudēbat. Esurientibus alimenta, indumenta præbebat argentibus, cæterisque vitæ pontificalis insignibus rite decoratus incedebat. Cujus internis, id est, animæ virtutibus, ea quoque quibus foras effulgebat miraculorum signa testimonium dabant. Ex quibus aliqua breviter memoriæ commendare curavimus.

CAP. XXVII. *Quomodo interitum Egfridi regis, et militiæ ipsius quem prædixerat futurum in spiritu viderit absens.*

Igitur dum Egfridus rex ausu temerario exercitum in Pictos duceret eorumque regna atroci sævitia devastaret; sciens vir Domini Cudberctus adesse tempus de quo anno præterito interroganti ejus sorori prædixerat, non eum amplius quam uno solum anno esse victurum, venit ad Lugubaliam civita-

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ Ibi ob.

² Aqua per se benedicta.

³ Languenti appareat.

⁴ Presbyteri.

⁵ Vespera.

⁶ Quibus foris.

⁷ Prædixerat, absens viderit in spiritu.

⁸ Eorum regna atroci ac feroci sævitia.

⁹ Uno anno esse.

VARIORUM NOTÆ.

placuit ut, Eata reverso ad aedem Ecclesiæ Hagustaldensis, cui regendæ primo fuerat ordinatus, Cudberctus Ecclesiæ Lindisfarnensis gubernacula susciperet. Porro Cudberctus ordinatus est ipso anno quo finem vitæ accepit rex Egfridus, eodem auctore, cap. 27 ejusdem libri, hoc est anno 685 ex notandis infra. MABILL.

^a Comes. Anonymus, in lib. iv, Sibbam comitem vocat, juxta fluvium Opide habitantem. Id.

^b « Anno dominicæ incarnationis 684, inquit Beda in lib. iv Hist. cap. 26, Egfridus rex Northanymbrorum misso in Hiberniam cum exercitu duce Berthio,

vastavit misere gentem innoxiam... Anno post hunc proximo, cum temere exercitum ad vastandam Pictorum provinciam duxisset, multum prohibentibus amicis, et maxime beatæ memoriæ Cuthberto qui nuper fuerat ordinatus episcopus, cum maxima parte copiarum quas adduxerat extinctus est anno ætatis suæ xl, regni autem xv, die xiii Kalendarum Juniarum. » MABILL.

^c Lugubaliam. Capgravius scribit S. Cudberctum hoc in loco congregationem sanctimonialium, et abbatissam ordinasse, et scholas constituisse: an vere, necne, lector judicet. De hac vide plura in iv, 29. SMITH.

tem, quæ a populis Anglorum corrupte Luel vocatur, A post hæc aliquandiu epulis, exsultationi, ac fabulis ut alloqueretur ^a reginam, quæ ibidem in monasterio suæ sororis eventum belli ^a expectare disposuit. Postera autem die deducens eum civibus, ut videret mœnia civitatis, ^b fontemque in ea ^a miro quondam Romanorum opere exstructum, repente turbatus spiritu, ut stabat super baculum, mœstam faciem deflexit ad terram, rursumque erigens se atque ad cælum oculos attollens, ingenuit graviter, et non grandi voce, ait: « Forte modo discrimen factum est certaminis. » At presbyter qui astabat intelligens de quo diceret, incanta velocitate ductus respondit, et dixit: « Unde scis? » Nolens autem ille amplius de his quæ sibi erant revelata patefacere: « Nonne videtis, inquit, quam mire mutatus ac turbatus sit aer? Et quis mortalium sufficit investigare judicia Dei? » Attamen confestim intravit ad reginam, et secreto eam alloquens, erat autem dies sabbati: « Vide, inquit, mature illucescente secunda sabbati ascendas currum, quia die Dominico curru ire non licet, vadasque et regiam civitatem citissime introeas, ne forte occisus sit rex. Ego autem quia crastina die ad vicinum monasterium ob dedicandam ibi ecclesiam venire rogatus sum, expleta dedicatione te continuo subsequor. »

Veniente autem die Dominico, prædicans verbum Dei fratribus ejusdem monasterii, finito sermone et faventibus cunctis qui aderant, ^a rursus ita cœpit: « Obsecro, dilectissimi, juxta Apostoli monita vigiletis, stetis in fide, viriliter agatis, et confortemini, ne forte superveniens aliqua tentatio vos imparatos inveniat: sed memores potius semper illius Dominici præcepti, vigilate et orate ne intretis in tentationem. » Putabant autem quia non multo ante pestilentie clades et eos et multos circumquaque lata cæde straverat, eum de hujusmodi plagæ jam reditura fuisse locutum. At ille rursus assumpto sermone: « Quondam, inquit, cum adhuc in mea demorarer insula solitarius, venerunt ad me quidam de fratribus die sancto Dominicæ nativitatæ, rogabantque ut de mea casula et mansione egrediens, solemnem cum eis et lætum diem tantæ venerationis transigerem, ^b quorum precibus devotis acquiescens egrediebar, et consedimus ad epulas. At in media forte refectione dixi ad eos: Obsecro, fratres, caute agamus nos et vigilanter, ne per incuriam forte et securitatem inducamur in tentationem. At illi responderunt, Obsecramus hodie lætum agamus diem, quia natale est Domini nostri Jesu Christi. Et ego: Sic, inquam, faciamus. Cumque

post hæc aliquandiu epulis, exsultationi, ac fabulis indulgeremus, rursus admonere cœpi, ut solliciti existeremus in orationibus et vigiliis, atque ad omnes tentationum incursum parati. Et illi: Bene, inquit, et optime doces. Sed tamen quia abundant dies jejuniorum, orationis, et vigiliarum, hodie gaudemus in Domino. Nam et angelus nascente Domino evangelizabat pastoribus gaudium magnum, quod esset omni populo celebrandum. Et ego: Bene, inquam, faciamus sic. Sed cum epulantibus nobis et diem lætum ducentibus tertio ejusdem admonitionis verba repeterem, intellexere illi quia non frustra hæc tam studiose suggererem; et expavescentes dicebant: Faciamus ut doces, quia necessitas magna nobis incumbit, ut contra insidias diaboli, et omnia-

B tentamenta semper accincti spiritaliter vigilemus. Hæc dicens, ego nesciebam sicut nec illi aliquid nobis occurrurum novæ tentationis: sed tantum instinctu mentis admonitum adversus subitas tentationum procellas statum cordis semper esse munendum. At ubi reversi a me, mœne ad suum, id est, Lindisfarnense monasterium redierunt, ecce quendam de suis morbo pestilentie obiisse repperunt: et crescente ac sæviante per dies, imo etiam per menses et annum pene totum eadem clade, nobilissimus ille patrum fratrumque cœtus spiritualium pene universus migravit ad Dominum. Et nunc ergo, fratres, vigilate et vos in orationibus, ut si quid vobis tribulationis ingruerit, vos ^a jam paratos inveniat. » Hæc dicente venerabili antistite Cudbercto, rebantur, ut præfatus sum, quia de reditu pestilentie diceret. Sed post unum diem adveniens qui fugerat e bello, occulta viri Dei vaticinia miseris exponebat eloquiis. Probatumque est ipsa die eademque hora, qua viro Dei juxta puteum stanti revelatum est, cæsis circumtutoribus, regem hostili gladio fuisse ^a prostratum.

CAP. XXVIII. *Quomodo ^d Herebercto anachorite obitum suum prædixerit, comitatumque illius a Domino precibus ^e obtinuerit.*

Non multo post tempore, idem famulus Domini Cudherctus ad eandem Lugubaliam civitatem rogatus advenit, quatenus ibidem sacerdotes consecrare, sed et ipsam reginam dato habitu sanctæ conversationis benedicere deberet. Erat autem presbyter vitæ venerabilis nomine Hereberctus jamdudum viro Dei Cudbercto spiritalis amicitie sædere copulatus. Qui in insula stagni illius pergrandis de quo ^e Diorventionis fluvii primordia erumpunt, vitam solitariam

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

^a Expectaret, disposuit.

^b Miro quodam.

^c Ut ille rursus.

^d Quorum ego precibus.

^e Etiam paratos.

^f Obtinuerit sine mora.

VARIORUM NOTÆ.

^a Reginam. Ermenburgam dictam. SMITH.

^b Fontem. Doctissimus Cæliol. episc. Romanum hoc opus juxta ecclesiam cathedralem manere adhuc videndum suspicatur: fatetur tamen, quod res vulgaris non sit, fontem hunc servari posse tam integrum, cum civitas ipsa a Danis solo fere sit æquata. Id.

^c Prostratum. An. 685; IV, 26. Id.

^d Herebercto. De hoc vide IV, 29. Id.

^e Diorventions. Aliter Derventionis seu Dorventionis, qui fluvius provinciam Conubricæ alluens, in mare libernicum devolvitur. MABILL.

ducens, annis singulis ad eum venire, et monita ab eo perpetuæ salutis accipere consueverat. Hic cum audisset eum illa in civitate demoratum, venit ex more cupiens salutaribus ejus exhortationibus ad superna desideria magis magisque inflammari. Qui dum sese alterutrum cœlestis sapientiæ poculis debrarent, dixit inter alia Cudberctus: « Memento, frater Herebercte, ut modo quidquid opus habes me interroges, necumque loquaris, quia postquam ab invicem digressi fuerimus, non ultra nos invicem in hoc sæculo carnis oculis videbimus. Certus sum enim quia tempus meæ resolutionis instat, et velox est depositio tabernaculi mei. » Qui hæc audiens, provolutus ejus pedibus, fuis cum gemitu lacrynis: « Obsecro, inquit, per Dominum, ne me derelinquas, sed tui sodalis memineris, rogesque supernam pietatem, ut cui pariter in terris servivimus, ad ejus videndam claritatem pariter transeamus ad cœlos. Nosti enim quia ad tui oris imperium semper vivere studui, et quidquid ignorantia vel fragilitate deliqui, æque ad tuæ voluntatis arbitrium castigare curavi. » Incubuit precibus episcopus, statimque edoctus in spiritu impetrasse se quod petierat a Domino: « Surge, inquit, frater mi, et noli plorare, sed gaudio gaude, quia donavit nobis superna clementia quod rogavimus eam. » Cujus¹ promissionem et prophetiæ veritatem, sequens rerum finis astruxit: ² quia digredientes ab invicem non amplius se corporaliter viderunt, et unius ejusdemque momento temporis egredientes e corpore spiritus eorum mox beata invicem visione conjuncti sunt, atque angelico ministerio pariter ad regnum cœlestem³ translati. Sed Hereberctus diuina prius infirmitate decoquitur, illa fortassis dispensatione dominicæ pietatis, ut si quid minus haberet⁴ meriti a beato Cudbercto, suppleret dolor continuus longæ ægritudinis: quatenus æquatus gratia suo intercessori, sicut uno⁵ eodemque diei tempore cum eo de corpore egredi, ita etiam una atque indissimili sede perpetuæ beatitudinis mereretur recipi.

CAP. XXIX. *Quomodo uxorem comitis per presbyterum suum aqua benedicta sanaverit.*

Quadam autem die dum parochiam suam circueiens, monita salutis omnibus⁶ ruribus, casis et vinculis largiretur, nec non etiam nuper baptizatis ad accipiendam Spiritus sancti gratiam manum imponeret;

devenit ad villulam cujusdam comitis, cujus uxor male habens quasi morti proxima jacebat. Cui jam venienti occurrens ipse⁷ comes, flexis genibus gratias egit Domino de adventu illius, et introducens eum benigno recepit hospitio. Cumque lotis more hospitalitatis manibus ac pedibus resedisset antistes, cœpit referre illi vir de languore conjugis desperatæ, obsecrans ut ad⁸ aspergendam eam aquam benediceret. « Credo, inquit, quia mox aut sanitati Deo donante restituatur, aut si moritura est, perpetuam de morte transeat ad vitam, citiusque moriendo compendium tam miserabilis ac diutinæ vexationis accipiat. » Adruit deprecanti vir Dei, et allatam benedicens aquam dedit⁹ presbytero, præcipiens ut super languidam aspergeret. Qui introgressus cubiculum in quo illa exanimi simillima jacebat, aspersit ipsam et lectulum ejus: sed et os illius aperiens gustum salutiferi haustus immisit. Res mira et vehementer stupenda! mox ut eam aqua benedicta contigit languentem, et quid erga eam⁷ gereretur prorsus ignorantem, ita plenam et mentis et corporis sanitatem recepit, ut confestim respiciens benediceret Dominum, gratiasque referret ei qui tales tantosque hospites ad se visitandam curandamque destinare dignatus est. Nec mora exurgens, ipsis suæ sanitatis ministris ministerium sana præbuit, pulchroque spectaculo ipsa prima de tota tanti viri familia episcopo potum refectionis obtulit, quæ per ipsius benedictionem poculum mortis evasit: secuta exemplum socrus apostoli Petri, quæ curata a febribus per Dominum, continuo surgens ministrabat illi et discipulis ejus.

CAP. XXX. *Quomodo puellam oleo perunctam a dolore capitis laterisque curaverit.*

Neque huic dissimile sanitatis miraculum a venerabile antistite Cudbercto factum, multi qui præsentibus fuere testati sunt: e quibus est religiosus presbyter¹⁰ Ædilvald tunc minister viri Dei, nunc autem abbas cœnobii Mailrosensis. Dum enim more suo pertransiret¹¹ universos docendo, devenit in¹² vicum quemdam, in quo erant femina¹³ sanctimoniales non multæ, quibus timore barbarici exercitus a monasterio suo profugis, ibidem manendi sedem viri Domini paulo ante donaverat. Quarum una, quæ erat cognata præfati sacerdotis Ædilvaldi, gravissimo tenebatur languore depressa; per integrum namque

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

- ¹ *Promissus et.*
- ² *Quia et.*
- ³ *Meriti beato.*
- ⁴ *Eodemque tempore.*
- ⁵ *Ruri.*

- ⁶ *Spargendam.*
- ⁷ *Ageretur.*
- ⁸ *Universa.*
- ⁹ *Erant sanctimoniales.*

VARIORUM NOTÆ.

¹ « Uno eodemque die, inquit Beda in lib. iv, cap. 29, hoc est Kalendarum Aprilium tertia decima, egredientes e corpore, spiritus eorum mox beata invicem visione conjuncti sunt, atque angelico ministerio, etc. » Hereberctus presbyter eodem quo S. Cuthbertus die Fastis. Benedictinis inscribitur. **MAB.**
² *Comes.* Heinna nomine, in regione quæ dicitur Henitis habitans. **SMITH.**

³ *Presbytero.* Qui vocatus est Beta. **Id.**
⁴ *Ædilvald.* De hoc vide v, 12. **SMITH.** — Alii Ethelwoldum vocant, qui ex abbate Mailrosensi creatus est Lindisfarnensis episcopus post Eadbertum et Eadfridum, S. Cuthberti successores, et in sanctorum catalogo locum habere meruit. **MABILL.**
⁵ *Vicum.* Scilicet *Bedesfeld.* **SMITH.**

annum intolerabili capitis, et totius lateris alterius A dolore vexata, funditus a medicis erat desperata. Indicantibus autem de illa viro Dei, et pro sanatione ejus obsecrantibus his qui venerant cum eo, miseratus ille miseram unxit oleo benedicto. Quæ ab illa innox hora meliorari incipiens, post dies paucos plena sospitate convaleuit.

CAP. XXXI. *Quomodo per panem ab eo benedictum infirmus sit sanatus.*

Nec silentio prætereundum arbitramur miraculum quod ejusdem viri venerabilis virtute, quamvis ipso absente, patratum cognovimus. Meminius ^a supra Hildmeri præfecti, cujus uxorem vir Dei ab immundo spiritu liberaverit. ¹ Idem autem præfectus postea ² decidit in infirmitatem gravissimam, adeo ut crescente per dies ³ molestia sterneretur in lectum, et videretur jam jamque esse moriturus. Aderant multi amicorum, qui ad consolandum venerant languentem. Cumque lecto jacentis assiderent, repente unus eorum intulit, quia secum haberet panem quem sibi nuper vir Domini Cudberctus benedictionis gratia ⁴ daret: « Et credo, inquit, quia hujus gustu possit, si tamen fidei nostræ tarditas non obsistit, medelam recipere salutis. » Erant autem laici omnes, sed religiosi. Conversi igitur ad invicem confitebantur singuli quia absque ulla dubietate crederent per ejusdem benedicti panis communionem eum posse sanari. Implentesque aqua calicem, immiserunt pauxillum panis illius, et dederunt ei bibere. Cujus statim ut viscera gustus ille aequè per panem sanctificationis attingit, fugit dolor interaneorum omnis, fugit exteriorum tabitudo membrorum. Nec mora expeditum a languore virum salus subsecuta confirmavit, atque ad laudandam famuli Christi sanctitatem, et admirandam fidei non fictæ virtutem, merito et ipsum et omnes qui celeritatem tam inopinatæ sanationis videre vel audire sustulit.

CAP. XXXII. *Qualiter oblatum sibi in itinere juvenem moriturum orando revocaret ad vitam.*

Quodam quoque tempore dum sanctissimus gregis dominici pastor sua lustrando ^b circuiret ovilia, devenit in montana et agrestia loca, ubi multi erant

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ Idem ergo.

² Decidit in lectum, gravissima pressus infirmitate.

³ Molestia per dies, jamjamque videretur.

⁴ Dedisset.

^a Supra. Cap. 15. SMITH.

^b Circuiret. « Proficiscens ab Hagustaldese, tendebat ad civitatem quæ Vel dicitur; mansio tamen in media via facta est in regione ubi dicitur Alise. » Vide Anonym. Scriptoris Vitæ S. Cudbercti lib. iv. lb.

^c Quibus man. e. impon. Anonymus præter manuum impositionem exprimit etiam unctionem seu chrismationem, in confirmationis sacramento adhiberi solitam. Ita enim lib. iv: « Quodam tempore episcopus sanctus proficiscens ab Hagustaldense, tendebat ad civitatem quæ Vel dicitur: mansio tamen in media via facta est, in regione ubi dicitur Alise. Namque congregato populo de montanis, manum ponens super capita singulorum, lintens un-

de circumpositis late villulis congregati, ^c quibus manus erat imponenda. Nec tamen in montibus ecclesia vel locus inveniri potuit aptus qui pontificem cum suo comitatu susciperet. Tetenderunt ergo ei tentoria in via, et cæsis de vicina silva ramusculis, sibi quique tabernacula ad manendum qualia potuere fixerunt. Ubi dum confluentibus ad se turbis vir Dei verbum biduo prædicaret, ac Spiritus sancti gratiam nuper regeneratis in Christo per manus impositionem ministraret, ecce subito apparuerunt mulieres ferentes in grabbato juvenem, longæ ægritudinis acerbitate tabefactum, ponentesque in exitu silvæ, miserunt ad episcopum, rogantes ut ad accipiendam benedictionem ad se hunc afferri permitteret. Quem cum ad se perductum acerrime ^d vexatum conspiceret, jussit omnes secedere longius. Et ad solita orationis arma confugiens, data benedictione pepulit pestem, quam sollicita medicorum manus pigmentorum compositione nequiverat. Denique eadem hora surgens et accepto cibo confortatus, reddita Deo gratiarum actione, regressus est ad eas quæ se portaverant feminas. Sicque factum est ut quæ eum illo tristes languidum advexerant, cum eis inde gaudentibus et ipse sospes ac lætabundus domum rediret.

CAP. XXXIII. *Quomodo tempore mortalitatis morientem puerum matri sanum resituerit.*

Eodem tempore pestilentia subito exorta illis in partibus gravissima nece incubuit, ita ut in magnis quondam refertisque ^e habitatoribus villis ac possessionibus, vix parvæ raræque reliquæ et interdum nullæ residerent. Unde sanctissimus Pater Cudberctus diligentissime suam lustrans parochiam, ^f eisdem parvissimis quæ superfuere reliquiis ministerium verbi et necessariæ consolationis opem ferre non desiit. Adveniens autem in ^g viculum quemdam, ibidemque omnibus quos invenerat auxilio exhortationis adhibito, dixit ad ^h presbyterum suum: « Pntasne superest quispiam his in locis cui nostra visitatione et allocutione opus sit, an cunctis qui male habebant visis jam transire ad alios licet? » Qui circumspiciens omnia, vidit mulierem ominis stan-

^d Vexari.

^e Habitationibus.

^f Eisdem minimis.

VARIORUM NOTÆ.

cione consecrata quam benedixerat, verbum Dei prædicans manserat ibi duos dies. Interea itaque venerunt mulieres portantes quemdam juvenem in grabato jacentem, etc. » Ergo supra cap. 29, ubi solam manuum impositionem Beda memorat, etiam chrismationem subintelligit. Certe istud sacramentum, confirmationis scilicet, nonnunquam veteres absolute manuum impositionem vocant. Quanquam olim alicubi usu venit, ut obsignationem seu unctionem frontis presbyteri baptizatis imponerent, sola manuum impositione episcopis reservata: id quod apud Græcos etiam nunc acitatur. Lege Gregorii Magni epist. 9 et 10, lib. iii. MABILL.

^g Viculum. Qui dicitur Meditpong. SMITH.

^h Presbyterum. Tidi nomine. lb.

tem, quæ, extincto paulo ante filio, fratrem ejus jam A morti proximum tenebat in manibus, lacrymisque faciem rigantibus præteritam pariter et præsentem testabatur ærumnam. Quam cum viro Dei ostenderet, nil moratus ille accessit ad eam, et benedicens dedit osculum puero, dixitque ad matrem: « Ne timeas, nec mœsta sis; ¹ sanabitur enim et vivet infans, neque ullus ultra de domo tua hac mortalitatis peste deficiet. » Cujus prophetiæ veritati ipsa cum filio mater multo exinde tempore vivens testimonium dabat.

CAP. XXXIV. *Qualiter animam cujusdam qui de arbore cadendo mortuus est ad cælum ferri conspexerit.*

Interea dum præscius vicini sui obitus vir domini Cudberctus jam decrevisset animo deposita cura pastoralis officii solitariam redire ad vitam, quatenus excussa sollicitudine externa, inter libera orationum et psalmodiæ studia diem mortis, vel potius vitæ cœlestis præstolaretur ingressum, voluit prius non solum ² sua circuita Parochia, sed et aliis circa fidelium mansionibus visitatis, cunctos necessario exhortationis verbo confirmare, ac sic ipse desideratæ solitudinis gaudio refoveri. Quod dum ageret, rogatus a nobilissima et sanctissima virgine Christi Ælfleda abbatisa, cujus superius (Capp. 23, 24) memoriam feci, venit ad possessionem ³ monasterii ipsius, quatenus ibidem et ipsam videre atque alloqui, et ecclesiam dedicare deberet. Nam et ipsa possessio non pauco famulorum Christi examine pollebat. Ubi dum hora refectionis ad mensam con-

C sedissent, subito ⁴ Cudberctus aversam a carnalibus epulis mentem ad spiritualia contemplanda ⁵ sustulit. Unde, lassatis ab officio suo membris corporis, mutato colore faciei, et quasi attonitis contra morem oculis, cultellus quoque quem tenebat decidit in mensam. Quod dum presbyter ejus qui astabat et ministrabat aspiceret, inclinatus ad abbatisam dixit silentio: « Interroga episcopum quid ⁶ viderit modo; scio enim quia non sine causa manus ejus tremefacta cultellum deseruit, vultusque mutatur illius, sed vidit aliquid spiritale quod nos cæteri videre non quivimus. » At illa statim conversa ad eum: « Obsecro, inquit, domine mi episcope, dicas quid videris modo, neque enim frustra lassata tua dextera cultellum quem tenebat amisit. » Qui dissimulare conatus vidisse se quiddam secreti, jocose respondit: « Num tota die manducare valebam? jam aliquando quiescere debui. » Illa autem diligentius adjurante ac flagitante ut exponeret visionem: « Vidi, inquit, animam cujusdam sancti manibus angelicis ad regni cœlestis gaudia ferri. » Kursus illa: « De quo, inquit, loco adsumpta est? »

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ *Salvabitur.*

² *Suam circumire parochiam.*

³ *Venerabilis pater Cudberctus.*

⁴ *Contulit.*

B Respondit: « De tuo monasterio. » Adje-it nomen inquirere. Et ille: « Tu mihi, inquit, die crastino, missas celebranti nomen ejus indicabis. Hæc audiens illa, confestim misit ad majus suum monasterium, videre qui nuper raptus esset e corpore. » At nuntius omnes ibidem salvos incolumesque reperiens, postquam mane facto reverti ad Dominam cœpit, obvius habuit eos qui corpus defuncti fratris sepe-liendum in carro deferrent. Interrogansque qui es- set, didicit quia quidam de pastoribus bonæ actionis vir, incautius in arborem ascendens deciderat deorsum, et contrito corpore ipsa hora spiritum exhalavit, qua hunc vir Domini ad cœlestia ductum videbat. Quod dum rediens abbatisæ referret, statim illa ingressa ad episcopum jam tunc dedicantem ecclesiam, stupore femineo quasi novum aliquid incertumque nuntiatura: « Precor, inquit, Domine mi episcope, memineris ad missas Hadwaldi mei, hoc enim viro erat nomen, qui heri cadendo de arbore defunctus est. » Tunc liquido omnibus patuit, ⁷ quia multiformis prophetiæ spiritus viri sancti præcordiis inerat, qui et in præsentem occultum animæ raptum videre, et quid sibi in futuro ab aliis indicandum esset potuit prævidere.

CAP. XXXV. *Quomodo aquam gustando in vini saporem converterit.*

Inde peragratis ex ordine superioribus locis, venit ad monasterium virginum, quod non longe ab ostio Tini fluminis, situm supra (Cap. 3) docuimus, ubi a religiosa, et ad sæculum quoque nobilissima famula Christi Verca abbatisa magnifice susceptus, postquam de meridiana quiete surrexerunt, sitire se dicens, ut biberet rogavit. Quærebant quid bibere vellet, rogantes ut vinum sive cervisiam afferri liceret. « Aquam, inquit, date mihi. » Qui haustam de fonte aquam obtulerunt ei. At ille, data benedictione, ubi paululum gustavit, dedit astanti presbytero suo, qui reddidit ministro. Et minister, accepto poculo: « Licet, inquit, mihi bibere de potu de quo bibit episcopus? » Respondit: « Etiam, quare non licet? » Erat autem et ille presbyter ejusdem monasterii. Bibit ergo, et visa est ei aqua quasi in saporem vini conversa; tantique sibi testem volens adhibere miraculi fratrem qui proxime astabat, D porrexit ei poculum. Qui cum et ipse biberet, ejus quoque palato pro aqua vinum sapiebat. Aspectabant autem mirantes ad invicem, et ubi vacuum tempus ad loquendum ⁷ receperunt, confitebantur alterutrum, quia viderentur sibi nunquam melius vinum bibisse, sicut unus ex ipsis postea in nostro monasterio, quod est ad ostium Wiri fluminis, non parvo tempore demoratus, ibidemque nunc placida quiete sepultus, sua mihi relatione testatus est.

⁵ *Viderit: scio.*

⁶ *Quia.*

⁷ *Acceperunt.*

VARIORUM NOTÆ.

⁸ *Monasterii. Siti in parochia ejus quæ dicitur Osingadum. SMITH.*

CAP. XXXVI. *Quomodo inobedientes ei quosdam A* *Fecerunt statim ut jusserat, contigitque miro ordinæ,*
ratres tempestas¹ maris obsederit. *ut cum ad præceptum viri Dei coctura in caldaria*
foco agente fervere cœpisset, eadem hora unda in
mari cessantibus ventis suo a fervore quiesceret.
Expleta itaque refectioe videntes mare placidum
ascenderunt navim, et secundis flatibus cum gaudio
simul et pudore domum remeaverunt: pudebat nam-
que eos inobedientiæ et sensus tardioris, quo² veta-
bantur suum etiam inter flagella conditoris digno-
scere et emendare reatum; gaudebant quia intel-
lexere tantam fuisse Deo curam de fideli suo famulo,
ut contemptum ejus etiam per elementa vindicaret;
gaudebant quia videre tantam suimet curam suo
fuisse creatori, ut etiam manifesto miraculo ipsorum
errata corrigeret. Hoc sane quod retuli miraculum,
non quolibet auctore, sed uno eorum qui inter-
fuere narrante cognovi, vitæ videlicet venerabilis
monacho et presbytero ejusdem monasterii Cyne-
mundo, qui plurimis late fidelium longævitatatis et
vitæ gratia jam notus existit.

¹ Duobus igitur annis in regimine episcopali trans-
 actis, sciens in spiritu vir Domini Cudbertus appropinquare diem sui transitus, abiecit pondus curæ pastoralis, atque ad dilectum eremiticæ conversationis agonem quantocius remeare curavit, quatenus inolita sibi sollicitudinis mundanæ spineta liberior prisicæ compunctionis flamma consumeret. Quo tempore sæpius ad visitantes se fratres de mansione sua egredi, eosque præsens solebat alloqui. Libet autem referre quoddam tunc ab eo factum miraculum, quo clarius elucescat quantum viris sanctis obtemperandum sit, etiam in his quæ negligentius imperare videntur. Quadam die dum venissent quidam, egressusque ille³ exhortatorio eos sermone reficeret, post admonitionem completam subjunxit dicens: « Jam hora est ut ad mansionem meam regrediar; vos autem quia proficisci disponitis, primo sumite cibos et⁴ aucam illam, pendebat enim auca in pariete, coquite et comedite, et sic in nomine Domini navem ascendite ac domum redite. » Dixerat hæc, et data oratione ac benedictione, suam mansionem introiit. Illi autem ut præceperat sumpsere cibos: sed quia abundabant cibis quos secum attulerant, aucam de qua præceperat tangere non curabant.

At cum refecti naviculam vellent ascendere, exorta subito tempestas fera omnem eis navigandi facultatem abstulit. Factumque est ut septem diebus fervente unda conclusi tristes in insula residerent; ^C nec tamen culpam inobedientiæ pro qua hujusmodi carcerem patiebantur, ad memoriam revocarent. Qui cum sedulo ad Patris colloquium reversi, ac de reditus sui dispendio conquesti, patientiæ ab illo monita perciperent; septima tandem die egressus ipse ad eos, volebat mœstitiam eorum gratia suæ visitationis et consolationis piæ verbo lenire. Ingressus autem domum in qua manebant, ut vidit aucam non fuisse comestam, placido vultu et læto potius sermone redarguit eorum inobedientiæ: « Nonne, inquit, incoesta adhuc pendet auca⁵ et quid mirum si vos mare non sivit abire? Citissime ergo mittite eam in⁶ caldariam: coquite et comedite, ut possit mare quiescere, et vos domum remittere. »

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ *Maris per septem dies obsederit.*

² *Exhortatorio ut illos.*

³ *Nec tunc culpam.*

⁴ *Calaarium.*

⁵ *Verebantur.*

VARIORUM NOTÆ.

¹ *Duobus.* Duo anni ab electione ejus, non a consecratione sunt sumendi. Consecratus est enim an. 685, tempore solemnitatis paschalis; transigerentur igitur duo anni, si calcules a consecratione, tempore paschali an. 687: sed constat cap. 37 eum ante tempus paschale insulam repetiisse, vid. *mox peracto die solemnî Nativitatîs dominicæ.* Ergo numerandi sunt anni ab electione quæ facta est imminente hieme an. 684. De ejus reditu ad vitam anchoreticam vide IV, 28. SMITH.

² *Aucam.* Aucæ nomine intelligendum esse anserem, Gallis *oie* dictum, clarius est quam exemplis adductis probari indigeat. Nec mirum si monachi illi anserina carne vescerentur, qui jam tum forsitan

volatilia in piscium numero habebant. Certe ex Actis sancti Columbani, item sancti Bertulfi abbatis Bodiensium intelligimus, licitum quandoque fuisse discipulis sancti Columbani vesci carnibus coturnicium et anatium: tametsi Columbanus in Regulis, cap. 3 tantum *olera, legumina et farinam aquis mistam cum parvo panis paxinatio* discipulis suis concedit. Lege Ratramnum in lib. IV contra Græcorum Oppos. c. 2, tom. II Spicil. Acheriani. MABILL.

³ *Unus.* De hoc quomodo sanabatur a sua dysenteria vide proximum caput. SMITH.

⁴ *Ægrotare.* Obiit XIII Kal. April., id est 20 Mart., cepit igitur ægrotare 27 Febr. Id.

dine migravit ad Dominum. At cum mane primo inchoatæ infirmitatis venire, nam et antequiduum cum fratribus insulam adieram, cupiens solitæ benedictionis et exhortationis ab eo solatia percipere, ut dato juxta morem signo me advenisse prodidi, processit ad fenestram, et salutanti se mihi suspirium pro responso reddidit. Cui ego: Quid habes, inquam, domine mi episcope, an forte nocte hac tuus te languor tetigit? At ille: Etiam, inquit, languor me tetigit nocte hac. Putabam quia de veteri sua infirmitate cujus quotidiana pene molestia consueverat excoqui, non autem de nova et insolita diceret. Nec plura interrogans: Da, inquam, benedictionem nobis, quia jam tempus navigandi ac domum repetendi adest. Facite, inquit, ut dicis, ascendite navem, ac domum salvi redite. Cum autem Deus susceperit animam meam, sepelire me in hac mansione juxta oratorum meum ad meridiem, ¹ contra orientalem plagam sanctæ crucis quam ibidem erexi. Est autem ad aquilonalem ejusdem oratorii partem sarcophagum terræ cespite abditum, quod olim mihi Cudda venerabilis abbas donavit. In hoc meum corpus reponite, involventes in sindone quam inveniatis istic. Nolui quidem ea vivens indui, sed pro amore dilectæ Deo femine quæ hanc mihi misit, Veræ videlicet abbatis, ad obvolvendum corpus meum reservare curavi. ² Audiens hæc: Obsecro, inquam, Pater, quia, ³ infirmantem et moriturum te audio, aliquos de fratribus hic ad ministrandum tibi remanere permitas. At ille: Ite, inquit, modo, tempore autem opportuno redite. Cumque diligentius obsecrans ut ministerium susciperet nequaquam impetrare valerem, tandem interrogavi quando deberemus reverti. Qui ait: Quando Deus voluerit, et ipse vobis ostenderit. Fecimus ut jusserrat, convocatisque mox in ecclesiam fratribus cunctis, jussi orationem fieri sine intermissione pro eo: Quia videtur, inquit, mihi ex quibusdam verbis illius appropinquare diem quo sit exiturus ad Deum.

⁴ Eram autem sollicitus de reditu propter infirmitatem ejus; sed quinque diebus obstitit tempestas ne redire possemus; quod divinitus dispensatum fuisse rei probavit eventus. Ut enim omnipotens Deus famulum suum ab omni labe mundanæ fragilitatis ad purum castigaret, utque adversariis ejus, quam nihil contra fidei fortitudinem valerent, ostenderet, voluit eum tanto tempore segregatum ab hominibus, et sæ carnis dolore et antiqui hostis acriori certamine probari. Ut autem reddita tranquillitate insulam repetivimus, invenimus eum suo monasterio egressum, sedere in domu in qua nos manere solebamus. Et quia necessitas quadam posebat

A fratres qui mecum venerant renavigare ad proximum litus, ipse remanens in insula, confestim Patri ministerium præbere curavi. Siquidem calefaciens aquam ablueram pedem ejus, qui gratia diutini tumoris jam tunc ulcus ^a habebat, ac profuente sanie cura indigebat; sed et vinum calefaciens attuli, eumque gustare rogavi. Videbam namque in facie ejus quia multum inedia simul et languore erat defesus. Completa curatione, resedit quietus in ^b stratu, resedi et ego juxta eum. Cumque sileret, dixi: Video, domine episcopo, quia multum vexatus es ab infirmitate, postquam recessimus a te: et mirum quare nolueris, ut aliquos nostrum qui tibi ministrarent, hic dimitteremus abeuntes. At ille: Dei, inquit, providentia et voluntate gestum est, ut præsentia et auxilio destitutus humano, aliqua paterer adversa. Postquam enim a me digressi estis continuo cœpit ingravescere languor: ideoque de mea mansione egrediens huc intravi, ut quicumque vestrum mihi ministraturi advenirent, hic me invenire possent, nec meam mansionem necesse haberent ingredi. Ex quo autem ingrediens hac in sede membra composui, non movi me hinc, sed quinque diebus his et noctibus hic quietus permansi. Cui ego: Et quomodo, inquam, domine mi episcope, sic vivere potuisti? Num absque cibi perceptione tanto tempore mansisti? Tum ille relecto lectisternio cui supersedebatur, ostendit ibi cepas quinque reconditas, et ait: Illic mihi victus erat his diebus. Quotiescunque enim os ariditate ac siti nimia ^c ardebat, hæc gustando me refrigerare ac recreare curavi. Videbatur autem una de cepis minus quam dimidia parte corrosa. ^d Insuper et concertatores mei nunquam per omne tempus ex quo in hac insula conversari cœpi, tot mihi persecutiones, quot in his quinque diebus intulere. Non audebam interrogare quæ essent tentationes de quibus dixerat, tantum rogavi ut ministros susciperet. Adruit ille, et quosdam nostrum secum retinuit, in quibus erat major ^e Beda presbyter, qui ministerio ejus familiariter semper adesse consueverat. Ideoque donationum acceptationumque ejus omnium conscius erat indubius, quem ob id maxime secum manere voluit, ut si cujuslibet acceptis muneribus digna recompensatione non respondisset, illius admonitione recoleret, et priusquam obiret sua cuique restitueret. Sed et alium quemdam de fratribus specialiter, ut inter ministros sibi adesset designavit. Qui longo quidem ventris fluxu graviter ægrotabat, neque a medicis poterat curari: sed merito religionis, prudentiæ et gravitatis dignus exalterat, qui testis esset verborum quæ vir Dei ultima diceret, vel quo ordine migraret ad Dominum.

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

- ¹ Juxta orientalem.
² Hæc ego audiens.
³ Infirmitatem.

- ^a Strato.
^b Aruit et ardebat.
^c Insuper ait: Et.

VARIORUM NOTÆ.

^a Ulcus. De origine hujus ulceris vide supra c. 18.

SMITH.

^b Beda. Non confundendus iste cum Beda Venera-

PATROL. XCIV.

bili qui etiam discipulum cognominem habuisse dicitur. SMITH.

« Interea rediens domum narrabam fratribus quia venerabilis Pater in sua se insula sepeliri juberet. Et videtur, inquam, mihi justius esse multo, et dignius impetrare ab eo, quatenus huc transferri corpus suum, et juxta honorem congruum in ecclesia condi permittat. Placuerunt illis quæ dixeram, et venientes ad episcopum rogabamus, dicentes: Non ausi sumus, domine episcopa, contemnere jussionem tuam, qua te hic tumulari mandasti, et tamen rogandum videbatur nobis, ut te ad nos transferre et nobiscum mereamur habere. At ille: Et meæ, inquit, voluntatis erat hic requiescere corpore, ubi quantulumcunque pro Domino certamen certavi, ubi cursum consummare desidero, unde ad coronam justitiæ sublevandum me a pio iudice spero. Sed et vobis quoque commodius esse arbitror ut hic requiescam, propter incursionem profugorum vel noxiorum quorumlibet: qui cum ad corpus meum forte confugerint, quia ¹ qualiscunque sum, fama tamen exiit de me quia famulus Christi sim, necesse habetis sæpius pro talibus apud potentes sæculi intercedere, atque ideo de præsentia corporis mei multum tolerare laborem. At nobis multum diu precantibus, laboremque hujusmodi gratum nobis ac levem fore asseverantibus, tandem cum consilio locutus vir Domini: Si meam, inquit, dispositionem superare, et meum corpus illo reducere vultis, videtur mihi optimum ut in interioribus basilicæ vestræ illud tumuletis, quatenus et ipsi cum vultis meum sepulcrum visitare possitis, et in potestate vestra sit an aliqui illo de advenientibus accedant. Gratias egimus permissioni et consilio illius, flexis in terra genibus, ac domum redeuntes frequentius illum exinde visitare non destitimus. »

CAP. XXXVIII. *Quomodo ministrum suum a profusio ventris sanaverit ² ægrotus.*

« Cumque increscente languore videret tempus suæ resolutionis instare, præcepit se in suam mansiunculam atque oratorium referri. Erat autem hora diei tertia. Portavimus ergo illum, quia præ molestia languoris ipse non valebat ingredi. At ubi ad portam pervenimus, rogabamus ut alicui nostrum liceret ad ministrandum ei pariter intrare. Non enim per annos plurimos quispiam illuc præter ipsum intraverat. Qui circumspectis omnibus, vidit fratrem, cujus ³ supra memini, ventris fluxu languentem, et ait: Walhstod ingrediatur mecum, hoc enim erat nomen ⁴ fratri. Qui cum ad nonam usque horam intus cum illo maneret, sic egrediens vocavit me: Episcopus, inquiens, te jussit intrare ad se. Possum autem tibi rem referre novam permirabilem, quia ex quo ingrediens illuc tetigi episcopum deducturus

A cum ad oratorium, continuo sensi me omni illa longæ infirmitatis molestia carere. Non autem dubitandum superuæ pietatis hoc dispensatione procuratum, ut qui multos antea sospes adhuc valensque curaverat, hunc quoque moriturus curaret: quatenus hoc quoque indicio pateret, etiam corpore infirmatus vir sanctus quantum spiritu valeret. In qua profecto curatione sequebatur exemplum sanctissimi et reverentissimi Patris Aurelii Augustini episcopi: qui dum pressus infirmitate qua et mortuus ⁵ est, in lecto decumberet, venit quidam cum suo ægrotto, rogans ut eidem manum imponeret, quo sanus esse posset. At ille: Si, inquit, aliquid in his possem, mihi hoc utique primitus præstitissem. Rursus in qui venerat: Te, inquit ⁶ visitare præceptus sum, siquidem in somnis dictum accepi: Vade ad Augustinum episcopum ut ille tibi manum imponat, et salvus eris. Quo ille audito, mox ægrotanti manum benedicens imposuit: nec mora, sanatum ad propria remisit. »

CAP. XXXIX. *Quæ ultima fratribus mandata dedit, et ut percepto viatico inter verba orationis spiritum reddiderit.*

« Intravi autem, inquit, ad eum circa horam diei circiter nonam, invenique eum recubentem in angulo sui oratorii contra altare; adsidere cœpi, et ipse nec multa loquebatur, quia pondus ægritudinis facilitatem loquendi minorerat. Verum me diligentius inquirente, quem hæreditarium sermonem, quod ultimum vale fratribus relinqueret, cœpit disserere pauca, sed fortia de pace et humilitate, cavendisque eis qui his oblectari quam oblectari malent. Pacem, inquit, inter vos semper et charitatem custodite divinam, et cum de vestro statu consilium vos agere necessitas poposcerit, videte attentius ut unanimes existatis in consiliis. Sed et cum aliis ⁷ Christi famulis mutuam habetote concordiam, nec venientes ad vos hospitalitatis gratia domesticos fidei habeatis contemptui, sed familiariter ac benigne tales suscipere, tenere ac dimittere curate, nequaquam vos meliores arbitantes cæteris ejusdem fidei et vitæ consortibus. Cum illis autem qui ab unitate catholicæ pacis, vel Pascha non suo tempore celebrando, vel perverse vivendo aberrant, vobis sit nulla communio. Sciatisque et memoria retineatis, quia si vos unum e duobus adversis eligere necessitas coegerit, multo plus diligo, ut eruentes de tumulto tollentesque vobiscum mea ossa recedatis ab his locis, et ubicunque Deus providerit incolæ maneat, quam ut ulla ratione consentientes iniquitati schismaticorum jugo colla subdatis. Catholica Patrum statuta diligentissime discere atque obser-

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ Qualiscunque sim.

² Ægrotus vir beatus. Pacem.

³ Fratri.

⁴ Est, decumberet.

⁵ Visitare jussus.

⁶ Christi servus.

VARIORUM NOTÆ.

⁷ Supra. Cap. priore. Suite.

vare contendite : ea quoque quæ per meum ministerium vobis divina pietas instituta vitæ regularis dare dignata est, exercete solliciti. Scio enim quia, etsi quibusdam contemptibilis vixi, post meum tamen¹ obitum apertius qualis fuerim, et quam mea doctrina non sit contemnenda videbitis. Hæc et his similia vir Domini per intervalla locutus, quia vis, ut diximus, infirmitatis possibilitatem loquendi ademerat, quietum expectatione futuræ beatitudinis diem duxit ad vesperam, cui etiam pervigilem² quietus in precibus continuavit et noctem.³ At ubi consuetum nocturnæ orationis tempus aderat, acceptis a me⁴ sacramentis salutaribus, exitum suum quem jam venisse cognovit, dominici corporis et sanguinis communionem munivit; atque elevatis ad cælum oculis, extensisque in altum manibus, intentam supernis laudibus animam ad gaudia regni cœlestis⁵ emisit. »

CAP. XL. *Quomodo juxta prophetiam psalmi quem eo moriente cantaverant, Lindisfarnenses sint impugnati, sed Domino juvante iterum protecti.*

« At ego statim egressus, nuntiavi obitum ejus fratribus qui et ipsi noctem vigilando atque orando transegerant, et tunc forte sub ordine nocturnæ laudis dicebant psalmum quinquagesimum nonum, cujus initium est : *Deus, repulisti nos et destruxisti nos, iratus es et miseratus es nobis.* Nec mora, currens unns ex eis, accendit duas candelas; et utraque tenens manu, ascendit eminentiorem locum, ad ostendendum fratribus qui in Lindisfarnensi monasterio manebant, quia sancta illa anima jam migrasset ad Dominum. Tale namque inter se signum sanctissimi ejus obitus condixerant. Quod cum videret frater, qui in specula Lindisfarnensis insulæ longe⁶ de contra eventus ejusdem pervigil expectaverat horam, cucurrit citius ad ecclesiam, ubi collectus omnis fratrum cœtus nocturnæ psalmodiæ solemniam celebrabat, contigitque ut ipsi quoque, inirante illo, præfatum cane-

rent psalmum. Quod superna dispensatione procuratum rerum exitus ostendit. Siquidem, sepulto viro Dei, tanta ecclesiam illam tentationis aura concussit, ut plures e fratribus loco magis cedere quam talibus vellent interesse periculis. At tamen post⁷ annum ordinato in episcopatum Eadbercto, magnarum virtutum viro et in Scripturis nobiliter erudito maximeque eleemosynarum operibus dedito, fugatis perturbationum procellis, ut Scripturæ⁸ verbis loquar, ædificavit Jerusalem, id est, visionem pacis, Dominus, et dispersiones Israel congregavit. Sanavit contritos corde, et alligavit contritiones eorum, ut palam daretur intelligi quid significaverit psalmus cum cognita beati viri morte cantatus: quia, videlicet, post ejus obitum repellendi ac destruendi essent pives ejus, sed post ostensionem iræ minantis cœlesti protinus miseratione resolvendi.⁹ Cujus sequentia quoque psalmi eidem sensui concordare qui retractat intelligit. Impositum autem navi corpus venerabile Patris, ad insulam Lindisfarnensium retulimus; quod magno occurrentium agmine chorisque capentium¹⁰ susceptum est, atque in ecclesia beati Apostoli Petri¹¹ in dextera parte altaris petriino in sarcophago repositum. »

CAP. XLI. *Quomodo puer dæmoniacus sit humo, cui lavacrum corporis ejus infusum est, in aquam missa sanatus.*

Sed nec defuncto ac tumulato Christi famulo signa sanitatum quæ vivens exercuerat, cessare potuerunt. Contigit namque puerum quemdam in territorio Lindisfarnensium, atrocissimo dæmone vexari, ita ut sensu rationis funditus amisso clamaret, ejularet, et vel sua membra vel quidquid attingere posset moribus dilaniare piteretur. Missus est ad energumenum¹² presbyter de monasterio: qui cum solitus fuisset per exorcismi gratiam immundos fugare spiritus, huic tamen obsesso prodesse nil prorsus valebat. Unde dedit consilium patri illius, ut impositum carro puerum

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ *Obitum qualis fuerim, quam,*

² *Quietis.*

³ *At ibi.*

⁴ *E contra.*

⁵ *Verbis utar.*

⁶ *Cujus sententia.*

⁷ *Ad dexteram altaris.*

VARIORUM NOTÆ.

^a *Sacramentis.* Nimirum poenitentia et unctione, D nam de viatico postea agit. MABILL.

^b *Emisit.* Scilicet anno 687, quod diserte probat Turgottus, in lib. 1, cap. 11. Imò etiam Beda satis indicat, dum Cudberctum anno (ut superius, cap. 27, adnotavimus) 685 ad episcopi dignitatem assumptum, et post biennium mortuum tradit capp. 24, 36, supra et alibi. Denique mortuus est XIII Kalend. April. et quidem *feria quarta*, ex num. 56, anno proinde præcitato 687, quo dies Dominica littera F, feria quarta littera B, prædita erat. Ergo anni duo pontificatus Cudbercti (quod notaverunt socii Bollandiani) non a die consecrationis, anno 685 ipso Paschæ festo die celebratæ, sed ab ejus electione sub finem anni superioris facta computandi sunt. Ib.

^c *Annum.* Quippe, testante Beda, in lib. IV Hist., c. 29: « Episcopatum Ecclesiæ illius anno uno servabat venerabilis antistes Wilfridus, donec eligeretur qui pro Cudbercto antistes ordinari deberet. Ordinatus est autem posthæc Eadbertus, etc. » Eo tempore socii Bollandiani contigisse aiunt eadem hic descriptam, ob eam, scilicet, causam, quod « sanctus Wilfridus antiqua statuta Patrum et ipsius sancti Cudbercti quæ hactenus observarant, et quæ sanctus Cudberctus moribundus illis commendarat, voluerit abrogare, et regulam sancti Benedicti aut introduci, aut solam observari. » Verum ista prorsus incerta sunt. Ib.

^d *Susceptum est.* Notanda quædam addit Anonymus lib. IV: « A navigantibus ad insulam nostram delatus, toto corpore lavato, capite sudario circumdato, oblatis super sanctum pectus positis, vestimenta sacerdotalia indutus, in obviam Christi calcamentis suis præparatis, in sindone cerata curatus, animam habens cum Christo gaudentem, corpus incorruptibile, requiescens et quasi dormiens in sepulcro lapideo honorabiliter in basilica deposuerunt. » Oblatum nomine intelligit forsitan calicem, etc. Ib.

^e *Presbyter.* Nomine Tidi. SUIRB.

ad monasterium deferret, atque ad reliquias beatorum martyrum quæ ibi sunt Dominum pro illo precaretur. Fecit ut monuerat, sed nolere sancti Dei martyres ei petitam reddere sanitatem, ut quam celsum inter se locum Cudberctus haberet, ostenderent. Cum ergo insanus ululando, ingemiscendo, et frendendo dentibus nimio cunctorum visus et auditus horrore concuteret, nec esset qui aliquod remedii genus excogitare quivisset, tum ecce quidam de presbyteris edoctus in spiritu per opitulationem beati Patris Cudbercti illum posse sanari, venit clanculo ad locum, ubi noverat effusam fuisse aquam, qua corpus ejus defunctum fuerat lotum; tollensque inde modicam lumi particulam immisit in aquam; quam deferens ad patientem infudit in ore ejus, quo horribiliter hiante voces diras ac flebiles emittebat. Statim autem ut attigit aquam, continuè clamores, clausit os, clausit et oculos, qui sanguinei et furibundi patebant, caput et corpus totum reclinavit in requiem. Qui etiam placido sopore noctem transegit, et mane de somno simul et vesania consurgens, liberatum se a dæmonio quo premebatur beati Cudbercti meritis et intercessione cognovit. Mirandum et bonis omnibus delectabile spectaculum, cum videres filium cum patre sospitem loca sancta circuire, ac sanctorum auxilio gratias sanissima mente referre, qui pridie præ insania mentis nec seipsum quis esset vel ubi esset poterat agnoscere. Qui ubi, tota fratrum caterva asiante, vidente et congratulante, ad reliquias martyrum genibus flexis dedit laudem Deo Domino et Salvatori nostro Jesu Christo, jam et ab hostis verberibus liberatus, et in fide firmior quam fuerat effectus, ad propria rediit. Ostenditur usque hodie fossa illa cui memorabile infusum est lavacrum, quadrato schemate facta, ligno undique circumdata, et lapillis intus impleta. Est autem juxta ecclesiam in qua corpus ejus requiescit, ad partem Meridianam. Factumque est ex eo tempore, ut plures sanitatum operationes per eosdem lapides vel eandem terram, Domino donante, fierent.

CAP. XLII. *Quomodo corpus ipsius post undecim sit annos sine corruptione reperitum.*

Volens autem latius monstrare divina dispensatio, quanta in gloria vir sanctus post mortem viveret, D

cujus ante mortem vita sublimis crebris etiam miraculorum patebat indicis, transactis sepulturæ ejus annis undecim, immisit in animo fratrum ut tollerent ossa illius, quæ, more mortuorum, consumpto jam et in pulverem redacto corpore reliquo, sicca inveniendâ rebantur, atque in levi arca recondita, in eodem quidem loco, sed supra pavementum dignæ venerationis gratia locarent. Quod dum sibi placuisse Eadhercto antistiti suo medio ferme Quadragesimæ tempore referrent, adnuit consilio eorum, jussitque ut die depositionis ejus, quæ est tertia decima Calendarum Aprilium, hoc facere meminissent. Fecerunt autem ita. Et aperientes sepulcrum, invenerunt corpus totum quasi adhuc viveret integrum, et flexibilibus artuum compagibus multo dormienti quam mortuum similis. Sed et vestimenta omnia quibus indutum erat non solum intemerata, verum etiam prisca novitate et claritudine miranda parebant. Quod ubi viderunt fratres, nimio mox timore sunt et tremore perculsi, adeo ut vix aliquid loqui, vix auderent intueri miraculum quod parebat, vix ipsi quid agerent nossent.

Extremam autem indumentorum ejus partem pro ostendendo incorruptionis signo tollentes, nam quæ carni illius proxima aderant prorsus tangere timebant, festinarunt referre antistiti quod invenerant: qui tum forte in remotiore a monasterio loco, refluxis undique maris fluctibus cincto solitarius manebat. In hoc etenim semper Quadragesimæ tempus agere, in hoc quadraginta ante dominicum natale dies in magna continentia, orationis et lacrymarum devotione ducere consueverat. In quo etiam venerabilis præcessor ejus Cudberctus, priusquam Farnæ peteret, sicut et supra docuimus, aliquandiu secretus Domino militabat. Attulerunt autem et partem indumentorum, quæ corpus sanctum ambierant. Quæ cum ille et munera gratanter acclperet, et miracula libenter audiret, nam et ipsa indumenta quasi Patris adhuc corpori circumdata miro deosculabatur affectu: « Nova, inquit, indumenta corpori pro his quæ talistis circumdate, et sic reponite in theca quam parastis. Scio autem certissime quia non diu vacuus remanebit locus qui tanta cœlestis miraculi virtute consecratus est. Et beatus est multum, cui in eodem quiescendi Dominus veræ beatitudinis auctor

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

- ¹ Clomorem.
- ² Lapillis impleta.
- ³ Inventum.
- ⁴ Qui more.

- ⁵ Viderunt nimio.
- ⁶ Qui cum.
- ⁷ Thecam.

VARIORUM NOTÆ.

^a Volens. Vide hoc caput pene exscriptum, IV, 50. SMITH.

^b Integrum. An. 1284 Willelmus Dumblianensis episcopus visitantibus incorruptum corpus sancti Cudbercti indulgentiam dedit 40 dierum. Quam ex charta originali Dunelmii asservata desumptam vide in Append. N. XXVI. lb.

^c Circumdate. In detectione sacri corporis anno 1104 facta, præter pallium, dalmaticam ex purpura et lintheamina, invenerunt pectinem eburneum, forcipes, altare argenteum, corporalia cum patena, etiam calicem

parvum quidem, sed materia et opere pretiosum: cujus inferior pars figuram leonis ex auro purissimo habens, gestat dorso lapidem onychinum arte pulcherrima cavatum, uti in libro Transl. Et Anonymus addit: « Nam sudarium revolventes quo caput ejus cingebatur, pristinæ candiditatis pulchritudinem custodiens, et flicones novi quibus calcatus est, in basilica nostra inter reliquias pro testimoniis usque hodie habeatur. » Infra etiam, sub finem lih. IV, calcamenta seu flicones Cuthbercti ad paralytici curationem adhibita fuisse testatur. MABILL.

aque largitor concedere dignatur. Adiecitque mirando, quæ quondam versibus dixi, et ait :

« Quis Domini expediet cœlestia munera dictis,
Vel paradisiacas quæ capit auris opes?
Dum pius infesti disrupto pondere læthi,
Vivere siderea semper in arce dabit;
Mortua nunc tanto tibi membra decorat honore,
Pulchraque perpetuas pignora præstat opis.
Quamque beata domus sub tantoque hospite fulges,
Nescia quæ nævi lumine læta micat!
Nec tibi difficile, Omnipotens, mandare sub arvo,
Ne depasta voret funera labes olax;
Qui triduo servas celi sub visere vatem,
Lucis iter pandens mortis ab ore tuo;
Qui ignibus in medis insontia membra tueris,
Ne Hebræum noceat Chaldaea flamma decus;
Dena quater renovas per frigora plebis amictum
Quæ variam fulgens invia servat humum;
Qui reditvra levem formas in membra favillam,
Cum tremet angelicus mundus ab axe tubis. »

⁹ Hæc et hujusmodi plura ubi multis cum lacrymis, ac magna compunctione pontifex tremente lingua complevit, fecerunt fratres ut jusserat : et involutum novo amictu corpus levique in theca reconditum, super pavimentum sanctuarii composuerunt.

CAP. XLIII. *Quomodo corpus Eadbercti episcopi in tumulo viri Dei ponentes, sarcophagum illius desuper posuerint.*

Interea Deo dilectus antistes^b Eadberctus morbo corripuit acerbo, et crescente per dies multumque ingravescente ardore languoris, non multo post, id est, ⁱ⁹ pridie Nonas Maias, etiam ipse migravit ad Dominum : impetrato ab eo munere, quod diligentissime petierat, videlicet, ut non repentina morte, sed longa excoctus ægritudine transiret e corpore. Cujus corpus in sepulcro beati Patris Cudbercti ponentes, apposuerunt desuper arcam in qua incorrupta ejusdem Patris membra locaverant. Ubi nunc usque si petentium fides exigat, miraculorum signa fieri non desinunt. Sed et indumenta quæ sanctissimum corpus ejus vel vivum vel sepultum vestierant, a gratia curandi non vacant.

CAP. XLIV. *Qualiter ægrotus ad tumbam ejus sit orando curatus.*

Denique adveniens transmarinis e partibus clericus quidam reverentissimi et sanctissimi^d Wilbrordi Clementis Fresonum gentis episcopi, dum aliquot dies ibidem hospes moraretur, decidit in infirmitatem gravissimam, ita ut invalescente per longum^e tempus molestis jam desperatus jaceret. Qui cum victus dolore videretur sibi nec mori nec vivere posse, invento salubri consilio dixit ministro suo :
• Obsecro perducas me hodie post celebratas missas,

ⁱ Cum pius.
Deposta.

ⁱ Insonita.

ⁱ Hebræum lædat.

ⁱ Hæc ubi multis.

ⁱ Noceat. Recte : nam nocere apud probos auctores non raro cum quarto casu conjungitur. Alii pro noceat corrigunt lædat. MABILL.

ⁱ Eadberctus. De hujus morte vide etiam IV, 30. SMITH.

ⁱ Pridie Nonas Maias. Ipso die colitur in Marty-

adorare ad corpus sacratissimi viri Dei, erat enim dies Dominica : spero per gratiam intercessionis ejus his cruciatibus eripiar, ut vel sanatus ad præsentem vitam redeam, vel defunctus perveniam ad æternam. » Fecit ille ut rogaverat, baculoque innitente ægrotum in ecclesiam non parvo cum labore perduxit. Qui cum ad sepulcrum sanctissimi ac Deo dilecti Patris genua curvaret, caput in terram dimitteret, pro sua sospitate rogaret, tantas continuo vires suum corpus de incorrupto illius corpore accepisse^f persensit, ut absque labore ipse ab oratione resurgeret ; absque adminiculo vel ministri ducentis, vel baculi sustentantis, ad hospitium rediret. Qui post dies paucos roborata ad integrum virtute, viam quam disposuerat peregit.

CAP. XLV. *Quomodo paralyticus sit per ejus calceamenta sanatus.*

Erat in monasterio quodam non procul inde posito adolescens, ea quam Græci paralytin vocant infirmitate, omni membrorum officio destitutus. Unde abbas ipsius, sciens in monasterio^g Lindisfarnensium medicos esse peritissimos, misit eum illo, rogans infirmanti si quid possent curationis conferrent. Qui cum suo quoque abbate et episcopo jubentibus diligenter illi assisterent, et quidquid nosset erga eum industriæ medicinalis impenderent, nihil omnino proficere valebant : quin potius crescebat quotidie morbus, et paulatim in deteriora vergebat, adeo ut excepto ore nullum pene membrum posset loco movere. Cumque^h carnalibus medicis diu frustra laborantibus desperatus ac desertus jaceret, confugitⁱ ad auxilium medici cœlestis : qui in veritate petitus, propitius sit omnibus iniquitatibus nostris, et qui sanat omnes languores nostros. Rogavit namque ministrum suum, ut aliquam sibi^k portionem de incorruptibilibus sacri corporis afferret exuviis, quia crederet per hujus se virtutem, ad gratiam sanitatis Domino largiente reversurum. Qui consulto abbate attulit calceamenta, quæ viri Dei in sepulcro pedes induerant, et ea pedibus dissolutis ægroti circumdedit : siquidem primo a pedibus eum paralysis apprehenderat. Fecit autem hoc noctis initio, cum tempus requiescendi adesset ; statimque ille placidum dimissus in soporem, procedente intempestæ noctis silentio, cœpit alternis palpitare pedibus, ut palam qui vigilabant et videbant ministri animadvertent, quia donata per reliquias viri sancti virtute medicandi, sanitas optata a planta pedum per cœtera

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

ⁱ Tempus ægritudine.

ⁱ Persensit, ut absque adminiculo.

ⁱ Lindisfarnensi.

ⁱ Ad divinum medici cœlestis auxilium.

ⁱ Portiunculam.

VARIORUM NOTÆ.

rologio Bened. S. Eadelbertus, cujus obitus post annos a S. Cudbercti obitu undecim, Christi scilicet 698, quo S. Cudbercti translatio facta est, contigit. Lege Bedæ Historiam, lib. IV, cap. 30. MABILL.

ⁱ Wilbrordi. De Wilbrordo vide V, 10, 11. SMITH.

membra esset transitura. At ubi consuetum in monasterio nocturnæ orationis signum insonuit, excitatus sonitu resedit ipse. Nec mora, solidatis interna virtute nervis, artuumque compagibus universis, ac dolore fugato, sanatum se esse intelligens surrexit, et in gratiarum actione Domino omne nocturnæ sive matulinæ psalmodiæ tempus stando persolvit. Mane autem jam factu processit ad ecclesiam, videntibusque et congratulantibus universis, ¹ circumit loca sancta orando, et suo Salvatore sacrificium laudis offerendo. ² Factumque est ut pulcherrima rerum conversione, is qui dissolutus toto corpore illuc in vehiculo perlatus fuerat, inde strictis firmatisque membris omnibus domum per se rediret incolumis. Unde meminisse juvat, quia hæc est immutatio dexteræ Excelsi, cujus memoranda ab initio mirabilia mundo fulgere non cessant.

CAPIT. XLVI. *Qualiter anachorita ³ Felgeldus opeminento parietis ⁴ ejus sit a vultu tumore mundatus.*

Nec prætereundum arbitror quid miraculi cœlestis ⁵ etiam per reliquias sanctissimi oratorii in quo Pater venerabilis solitarius Domino militare consueverat, divina pietas ostenderit. Quod tamen utrum meritis ejusdem beati Patris Cudbercti, an successoris ejus ⁶ Ædilwaldi, viri æque Deo dediti ascribendum sit, internus Arbitrator noverit. Neque aliqua ratio vetat utriusque merito factum credi, comitante etiam fide reverentissimi Patris Felgeidi, per quem et in quo miraculum ipsum quod refero sanationis completum est. Ipse est qui tertius ejusdem loci et militiæ spiritualis hæres, hodie major septuagenario in magno vitæ futuræ desiderio terminum præsentis expectat. Cum ergo viro Domini Cudbercto ad cœlestia regna translato, Ædilwaldus ejusdem insulæ et monasterii colonus existere cœpisset, qui et ipse multos antea per annos in monachica conversatione probatus, rite gradum anachoreticæ sublimitatis ⁷ ascendebat; reperit quia parietes præfati ⁸ oratorii, qui tabulis minus diligenter coaptatis erant compositi, longa essent vetustate dissoluti, et separatis ab invicem tabulis facilem turbiniibus præbuisent ingressum. Sed vir venerabilis, qui cœlestis ædificii magis quam terreni decorem quærebat, sumpto leno vel argilla, vel quidquid hujusmodi materiæ reperisset, stipaverat rimulas, ne quotidianis imbrum sive ventorum injuriis ab

A orandi retardaretur instantia. Cum hæc igitur Ædilwaldus ingressus locum vidisset, postulavit a frequentantibus se fratribus pelliculam vituli, eamque illo in angulo quo et ipse et prædecessor ejus Cudberctus sæpius orans stare vel genuflectere solebat, clavis affixam violentiis procellarum opposuit. At postquam ipse quoque, expletis ibi duodecim continuis annis, gaudium supernæ beatitudinis intravit, ac tertius locum eumdem Felgeldus incolere cœpit, placuit reverentissimo Lindisfarnensis Ecclesiæ pontifici Eadfrido, dissolutum vetustate oratorii illud a fundamentis restaurare. Quod dum eisset opus expletum, et multi devota religione a beato Christa athleta Felgeldo postularent, quatenus aliquam illis particulam de reliquiis sancti ac Deo dilecti Patris Cudbercti, sive successoris ejus Ædilwaldi dare debuisset, visum est illi divisam particulatim memoratam pelliculam petentibus dandam. Sed daturus eam aliis, prius in se ipse quid hæc virtutis haberet expertus est. Habebat namque vultum deformi rubore simul et tumore perfusum: cujus quidem futuri in eo languoris et prius, cum adhuc communi inter fratres vita degeret, aspicientibus in facie ejus signa patebant. At cum in solitudine remotus minorem corpori cultum, majorem adhiberet continentiam, et quasi diutino carcere inclusus, rarius vel fotu solis, vel aeris uteretur afflatu, excrevit languor in majus, faciemque totam tumentis ardore replevit. Timens ergo ne forte magnitudine hujusmodi infirmitatis solitariam deserere vitam, et communem necesse esset conversationem repetere, fideli usus est præsumptione, speravitque se illorum ope curandum, quorum se mansionem tenere, et vitam gaudebat imitari. Mittens enim præfatæ partem pelliculæ in aquam, ipsa aqua lavit suam faciem, statimque tumor omnis qui hanc obsederat, et scabies fœda recessit, juxta quod mihi et primo religiosus quidam presbyter hujus monasterii Girvensis indicavit, qui se vultum illius, et prius tumentem ac deformem nosse, et postea mundatum per fenestram manu palpasse referebat; et ipse postmodum Felgeldus retulit, astringens quia res ita ut presbyter narraverat eisset expleta, et quod ex eo tempore, cum inclusus per multa annorum curricula maneret, ut prius, immunem ab hujusmodi molestia vultum semper haberet, agente

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

¹ Circumvit.

² Factum namque.

³ Felgidus, Felgidus.

⁴ Ejus in vultu mundatus.

⁵ Etiam tunc per.

⁶ Ascenderat.

VARIORUM NOTÆ.

¹ Ædilwaldi. De sancto Ædilwaldo seu Ethelwaldo venerabilis Beda agit in lib. v, cap. 1, aitque eum post Cudberctum mansisse in insula Farne annis xii, ibidemque defunctum esse (nimirum viii Idus Januarii quo die in Tabulis Benedictinis celebratur) et in Lindisfarnensi beati Petri ecclesia sepultum. MANILL.

² Oratorii. In insula Farnensi successio fuit monachorum vitam solitariam agentium. Præter enim eos qui hic a Beda memorantur, scribitur in Vita sancti Bartholomei in codice ms. apud Bibliothecam Bodleianam, qui Fairfax 6 notatur, descripta, Bartholomeum a Patre Laurentio priore Dunelm. impe-

trata venia ad Farne venisse, et ibi reperisse fratrem Elwynum, qui ejus adventum moleste tulit, et Thomam quoque priorem Dunelm. in Farne secessisse. Per chartam in Duelmensi ecclesia adhuc conservatam Alexander Secundus, rex Sctorum an. regni sui 31, sc. an. Christi 1243, concessit et confirmavit Henrico monacho et monachis ei successuris in Farneland octo solidos sterlingorum in liberam elemosynam recipiendos annualim de firma molendini ejus de Berewyc, pro dimidia celdra frumenti quam de dicto molendino percipere consuevit per chartam Willelmi regis. S. SMITH.

gratia Dei omnipotentis, quæ et in præsentem multos, A derium nostrum, sua nos in perpetuum misericordia et in futuro omnes cordis et corporis nostri languores sanare consuevit, satiansque in bonis desi-

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

^a *Futuro cordis.*

BEATI FELICIS CONFESSORIS VITA.

Felicissimum beati Felicis triumphum, quem in Nola Campaniæ civitate, Domino adjuvante, promeruit, Paulinus ejusdem civitatis episcopus versibus hexametris pulcherrime ac plenissime descripsit; qui quia metricis potius quam simplicibus sunt habiles lectoribus, placuit nobis ob plurimorum utilitatem, eandem sancti confessoris historiam planioribus dilucidare sermonibus, ejusque imitari industriam qui martyrium beati Cassiani de metrico opere

^a Prudentii in commune apertumque omnibus eloquium transtulit.

Igitur Felix natus est in Nola quidem Campaniæ, sed ^b patre Syro, nomine Hermia, qui de Oriente Nola veniens, ibidemque quasi indigena inhabitans, genuit filium Felicem: eique defunctus reliquit hæreditatem substantiæ locupletis, cui tamen ipse promissæ in cælestibus hæreditatis dona præposuit. Habuit autem et fratrem cognomine sui patris, id est Hermiam, cum quo patriunionem divideret terrenum: qui longe a Felice moribus agens, atque ideo felicitate indignus perpetua effectus est. Nam terrena solummodo bona diligere studuit, et Cæsaris potius quam Christi esse miles elegit.

At contra Felix nominis sui mysterium factis exsequens, mox a puero se divino famulatu subiecit, et crescente gratia virtutum, primo lectoris officium in Ecclesia suscepit, ac post ad exorcistæ gradum provectus, immundos ex obsessis corporibus spiritus ejicere cœpit. Cumque et in hoc ministerio virtutibus clarus exstitisset, non mora, condignum meritis presbyterii gradum subiit. Nec minor gradu, mente et opere remansit, sicut etiam adveniens tentationum turbo probavit.

Nam tempore eodem exorta infidelium persecutio, gravi Ecclesiam certamine pulsavit: nec tamen portæ mortis portæ filiæ Sion ab annuntianda laude sui Creatoris avertere potuerunt. Cumque magistri auctoresque perfidæ primùm suæ vesaniæ conflictum contra ipsos veritatis ac fidei dominicæ magistros inten-

^a Prudentii. Vide ejus lib. *περὶ Στεφάνου* hymnum 9.

^b Patre. Qui ut S. Paulinus nat. 5 scribit, *emeritis sub Cæsare vixerat armis.*

^c Maximum. Hujus memoriæ plures dies in variarum Ecclesiarum Fastis dicantur. Nam juxta Ghiniuum Senensem et Galesinium 15 Januar. colitur:

dissent, primosque episcopos vel presbyteros Ecclesiarum ad terrorem minorum, aut morti tradere, aut ad negandam fidem cogere conspirassent: factum est ut ministri erroris et infesti furoris Nola quoque pervenientes, episcopum urbis illius nomine ^c Maximum, virum doctrina, pietate atque ætate venerabilem, ad tormenta quærent. Quod ille animadvertens, memor dominici præcepti, quo dictum est: *Cum vos persecuti fuerint in civitate ista, fugite in aliam*, petit ad tempus secessum loci remotioris, relicto ad tuitionem civitatis Felice presbytero, quem filii loco amplectebatur, atque hæredem suæ sedis accipere desiderabat.

At persecutores ubi episcopum invenire nequiverunt, nihil morati manus in Felicem mittere contendunt, eumque primum quasi maximam post episcopum urbis arcem, a constantia famosæ suæ virtutis dejicere, vel blandiendo promissis, vel pœnis terrendo satagunt. Comprehensus igitur Felix ab adversariis furentibus, sed ipse multum de interna Spiritus sancti consolatione confusus, mittitur in carcerem tenebrosam, ubi manus simul et collum ferrea vincula stringunt, nervo pedes arctantur; fragmenta quoque testarum subter eum sternebantur, ne inter horrorem et frigora longæ noctis ligatus, vel somnum vel requiem capere aliquam continuo horum acumine compunctus sineretur.

Interea episcopus, qui ad montium latibula hostem fugiendo secesserat, et ipse non minore martyrium passione gerebat, quam si ferro vinculus aut testis superpositus, vel flammis esset datus urendus. Urebat namque animum illius cura maxima sui gregis, urebat et corpus fames, una cum gelidæ rigore hiemis; qui inter spineta sine tecto et alimento jacens, noctem una cum die pervigil sollicitis continuabat in precibus. Nec difficile membra senilia, et longis exhausta jejuniis, tanta vis malorum comprimens, vel ad mortem usque coegit.

Sed ut superna pietas apertissime, quanta sui cura

verum Ecclesia Nolana veneratur natalem ejus 7 Februarii. Ecclesia Beneventana ab 7 Februarii officio duplici S. Hermolai martyris impeditum, celebrat postridie sive 8 S. Maximum officio semiduplici, ut tradit Marius de Vipera in Catalogo SS. Ecclesiæ Beneventanæ.